
Kütüphane, Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi

Library, Archive and Museum Research Journal

e-ISSN: 2718-0832

Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 1 (2025), 128-164

<https://dx.doi.org/10.59116/lamre.1489073>

İnceleme Makalesi - Review Article

Geliş Tarihi / Received: 23.05.2024 Kabul Tarihi / Accepted: 26.11.2024

Türkiye’de Köy Enstitüsü Kütüphaneleri*

Village Institute Libraries in Türkiye

İdem KÜLEKCI **

ÖZET

Bu çalışma geçmişte Türkiye Cumhuriyeti’nde kurulmuş olan köy enstitüsü kütüphanelerinin neden kurulduğunu, ne yararlar sağladığını, nasıl idare edildiğini, günümüz kütüphaneciliğine etkilerini anlatmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi adına köy enstitülerinin kuruluş amaçları, köy enstitülerindeki eğitimler, öğrenci ve öğretmenlerin nitelikleri, köy enstitülerinin kuruldukları yerlerin nitelikleri, kapatılış süreci literatüre dayalı olarak araştırılmıştır. Ardından köy enstitüsü kütüphanelerinin kuruluş amaçları, kuruluş süreci, kütüphanenin beş temel unsuru açısından durumu ve köy enstitülerindeki okuma kültürüne ilişkin literatüre dayalı araştırma yapılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda köy enstitüsü kütüphanelerinin günümüz kütüphaneciliğine etkisine ilişkin düşünceler araştırmada belirtilmiştir. Köy enstitüleri ve köy enstitüsü kütüphaneleriyle ilgili varılan sonuçlar sonuç başlığı altında sunulmuş olup bu sonuçlar kapsamında genel anlamda köy enstitülerinde kütüphanelere önem verildiği, köy enstitülerinin ve köy enstitüsü kütüphanelerinin bireysel ve toplumsal gelişmeye, okuma kültürünün artmasına olumlu etki yaptığı; köy enstitülerinin, köy enstitüsü kütüphanelerinin, okumaya ilişkin etkinliklerin toplumun içinde bulunduğu sosyal yapıdan, siyasi durumlardan, enstitünün maddi imkânlarından ve enstitü personelinin işini doğru yapıp yapmamasından etkilendiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Köy enstitüleri, köy enstitüsü kütüphaneleri, bireysel ve toplumsal gelişim, okuma kültürü, kütüphanecilik

ABSTRACT

This study was conducted to explain why village institute libraries were established in the Republic of Turkey in the past, what benefits they provided, how they were managed, and their impact on today’s librarianship. The descriptive method was used in the research. In order to conduct the research, the purposes of establishing village institutes, the training in village institutes, the qualifications of students and teachers, the qualifications of the places where village institutes were established, and the closure process were based on literature investigated. Then, research was conducted based on literature on the establishment purposes of village institute libraries, the establishment process, the situation of the library in terms of five basic elements, and the reading culture in village institutes. In line with the information obtained, thoughts about the impact of village institute libraries on today’s librarianship are stated in the research. The results regarding village institutes and village institute libraries are presented under the title of conclusion, and the following can be said within the scope of these results: It has been understood that libraries are given importance in village institutes in general, and that village institutes and village institute libraries have a positive impact on individual and social development and the increase of reading culture. Another point that is understood is that village institutes, village institute libraries and reading-related activities are affected by the social structure of the society, political situations, the financial means of the institute and whether the institute staff does their job correctly.

Keywords: Village institutes, village institute libraries, individual and social development, reading culture, librarianship

*Bu makale 4-7 Ekim 2023 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen Cumhuriyet’in 100. Yılında Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu adlı etkinlikte sözlü bildiri olarak sunulan çalışmanın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

**Kütüphaneci, Ordu üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, idemkulekci@odu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0511-7032>

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar tarihte birçok farklı uygarlık tarafından kütüphaneler kurulmuş ve kullanılmıştır (Taşkın, 2011, s. 90). Bireysel ve toplumsal gelişimin bilgiye dayalı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda uygarlıkların kütüphaneler kurması ve kullanması doğal karşılanmaktadır (Çakın, 1986, s. 8). Bu doğrultuda tarihte bilgi merkezi olarak kütüphane kurumunun önemli bir yeri olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Dünya’daki uygarlıkların bir parçasıdır. Bu doğrultuda Türkiye’nin tarihinde yer alan, Türkiye Cumhuriyeti tarafından kurulmuş ve kullanılmış olan köy enstitüleri ve köy enstitüsü kütüphanelerinin ne amaçlarla kurulduğunun, bireysel ve toplumsal anlamda yararlarının neler olduğunun, neden kapatıldığının, köy enstitüsü kütüphanelerinin günümüze etkilerinin anlaşılması gerekmektedir. Bu gereklilik doğrultusunda köy enstitüleri ve köy enstitüsü kütüphaneleri literatüre dayalı olarak irdelenmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında köy enstitüleri ve köy enstitüsü kütüphanelerinin toplumsal gelişime etkisinin, köy enstitüsü kütüphanelerinin günümüz kütüphaneciliğine etkisinin altı çizilmiştir.

Çalışmanın Amaç Kapsam ve Yöntemi

Bu çalışma köy enstitüsü kütüphanelerinin Türkiye’nin eğitsel anlamda gelişmesi üzerine yaptığı etkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma; köy enstitüleri ile ilgili literatüre dayalı bir girişi, köy enstitülerinin kütüphanelerine ilişkin elde edilen bilgileri, bütün bu bilgilerden yapılan çıkarımları ve yine elde edilmiş bütün bu bilgiler ışığında köy enstitüsü kütüphanelerinin günümüze etkisine dair yapılan çıkarımları kapsamaktadır.

Çalışmada köy enstitüsü kütüphanelerinin durumunu saptayabilmek ve günümüze etkisini saptamak için Kaptan (1991, s. 59) tarafından “olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu açıklamaya” çalışan yöntem olarak tanımlanan betimleme yöntemi kullanılmıştır.

Köy Enstitülerinin Kuruluşu

Köy enstitüleri köylülere okuma yazma öğretmek, köylüleri eğitmek, köydeki feodaliteyi yıkmak, köy kesimindeki insanların cumhuriyete bağlı olmasını sağlamak ve özelde köylerin genel anlamda ise Türkiye’nin kalkınmasını sağlama amacı ve bütün bunları yapabilmek adına köylere öğretmen, sağlık memuru ve teknik eleman yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Köy enstitüleri eğitim kurumlarıdır ve köy enstitüleri kapatılıncaya kadar toplamda yirmi bir adet köy enstitüsü kurulmuştur (Açıkgöz, 1998, s. 415-416’dan aktaran Toprak, 2008; Akyüz, 1999, s. 339; Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 51; Anık, 2006, s. 279-280, 284-285, 289-291; Aysal, 2005, s. 267, 270-271; Balaban, 2009’dan aktaran Çağlayan, 2014, s. 119-121; Binbaşıoğlu, 1994, s. 9-11’den aktaran Çakmak, 2009, s. 38-39; Çoban,

2011, s. 450; Demirtaş, 1993, s. 16-17; 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, 1942; Ekmekçi, 1996, s. 13-14; Erçelebi, 1993, s. 22; Eronat, 1999, s. 135; Esen, 2013; Eyüboğlu, 1999, s. 105-106; Gedikoğlu, 1971; Kaplan, 2002, s. 24, 38-39, 47; Kaya, 1977, s. 191'den aktaran Toprak, 2008; Keseroğlu, 1995, s. 8, 2005, s. 30-31; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 4-6, 93-96, 434-438, 2005, s. 55, 2011, s. 1-3; Köy Enstitüleri Yıldönümü Kutlandı, 1949; Makal, 1996, s. 6; Oğuzkan, 1990, s. 13-14; Ortaş, 2005, s. 3; Şeren, 2008, s. 210-211; Tekişik, 2006'dan aktaran Taşkaya ve Akbaşlı, 2008, s. 16; Tonguç, E, 2009, s. 270-279; Tonguç, İ. H. 2019, s. 522-523; Tunç, 2009, s. 30-31; Türkoğlu, 1997, s. 188-189, 413, 539; 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, 1940; Ülkü, 2008, s. 42; Yücel, 1993, s. 46).

Ayrıca köy Enstitülerinin kuruluş amaçları dört unsur altında sınıflandırılmıştır. Bunlar şöyledir:

- Yeni toplum değerleri geliştirme,
- Ulusal kültürün yaratılması ve geliştirilmesi,
- Ekonomik yaşamın uzmanlaşması,
- Üretimin ve verimliliğin artırılması (Önen, 1993, s. 2). Buradan köy enstitülerinin toplumsal gelişime ve kalkınmaya verilen önem doğrultusunda kurulan kurumlar olduğu anlaşılabilir.

Bunların dışında köy enstitülerinin öğrencilerle ilgili özel amaçları da bulunmakta olup bunlar; “yetiyecek öğrencilerin çağdaş bilgi ve becerilerle donatılmaları, üretken, fırsat eşitliği içinde yetenek ve eğilimlerine göre mesleklerini seçebilmiş, kapalı köy ekonomisini mesleksi ayrışmayla dışa açabilmiş, haklarını bilen, bu hakları savunabilmek için demokratik yollardan örgütlenebilen insanlar yetiştirmek” şeklindeydi (Tonguç, 2004'ten aktaran Kartal, 2008, s. 25). Ayrıca köy enstitülerinde okuyacak öğrencilerin cumhuriyet rejimine ve Türkiye'ye bağlı, ulusal bilinci gelişmiş, köyünü ve ülkesini kalkındırmayı hedeflemiş şekilde yetişmesi amaçlanmaktadır (Çağlayan, 2014, s. 123; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 96). Köy enstitülerinin kuruluş amaçlarına bakıldığında bireysel olarak köylünün kendini geliştirmesi, eğitim alması önemsenmekle birlikte, o zamanlar çoğunluğun köyde yaşadığı, köylü olduğu da hesaba katılırsa, genel anlamda toplumun gelişmesi hususunda da eğitime önem verildiği ortaya çıkmaktadır.

Köy Enstitülerinin kuruluşunun temeli, Atatürk'ün köylünün de eğitimi hale getirilmesine verdiği önem ve bu doğrultuda Atatürk'ün önerisiyle Köy Eğitim Kurulları Projesi'nin İsmail Hakkı Tonguç tarafından oluşturulmasına dayanmaktadır. Özetle Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna dair ilk düşünce resmi adıyla enstitü adlandırılması olmasa da Atatürk'ten gelmiştir. İlk köy eğitim kursu 1936'da Çifteler'de açılmıştır. Zaman içerisinde eğitim kursları yaygınlaştırılmıştır. Bu süreçte 1937-1939 arasında yine köylünün eğitimi için dört adet köy öğretmen okulu açılmıştır. Ancak köy enstitülerin resmi olarak kurulması 1940'ta yani Atatürk'ün vefatından sonra olmuştur (Eşme, 2021, s. 24). Köy enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'tur. Köy enstitülerinin kuruluşunda dönemin Milli Eğitim

Bakanı Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç birlikte çalışmışlardır. Bunun yanı sıra köy enstitülerinin kurulmasında İ. Hakkı Baltacıoğlu, H. Fikret Kanat, Emin Soysal gibi kişiler İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Âli Yücel’le birlikte çalışmıştır. Köy enstitülerinin kuruluşunda İsmet İnönü ve John Dewey de önemli birer etkidir (Akyüz, 1999, s. 339; Almalı, 2018, s. 18; Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 52; Anık, 2006, s. 290-291; Aysal, 2005, s. 271; Binbaşıoğlu, 1998, s. 238’den aktaran Kapluhan, 2012, s. 172-173; Çağlayan, 2014, s. 122; Çakmak, 2019, s. 39; Çetin ve Kahya, 2017, s. 137; Ekmekçi, 1996, s. 16-18; Ervin, 2006, s. 35; Eser, 2011, s. 65; Eyüboğlu, 1999, s. 102, 107, 109, 141; “Hasan Âli Yücel, t. y.”; Kalyoncuoğlu, 2010, s. 237; Kapluhan, 2012, s. 182-183; Keseroğlu, 2016, s. 74; Koç, 2019, s. 167; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 6; Tonguç, 2004; Toprak, 2008; Ülkü, 2008, s. 39, 42-43). Köy Enstitüleri için 3803 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Kanunu adlı bir kanun çıkarılmıştır. Böylece 17 Nisan 1940’ta köy enstitüleri kurulmuştur. (Anık, 2006, s. 291; Çağlayan, 2014, s. 122; Ekmekçi, 1996, s. 12; Eyüboğlu, 1999, s. 102, 137; Kalyoncuoğlu, 2010, s. 237; Kapluhan, 2012, s. 172, 184; Kartal, 2008, s. 23; Keseroğlu, 2010, s. 690, 2016, s. 74; Koç, 2019, s. 167; Oğuzkan, 1990, s. 14; Ortaş, 2005, s. 3; Şeren, 2008, s. 203, 210; Tan, 2010, s. 62; Taşkaya, 2008, s. 16; Tonguç, E., 2009, s. 277-279; Tonguç, İ.H., 2019, s. 522; Toprak, 2008; Tunç, 2009, s. 31; Ülkü, 2008, s. 43). Ayrıca köy enstitülerinin kuruluş amaçları vb. konularda bilgi veren Köy Enstitüleri Kanunu’nun dışında; köy enstitülerinin çeşitli teşkilatsal, yönetsel işleri vb. konularda bilgi veren 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, enstitülerinde yönetsel işlerin nasıl yürütüleceği, yoklama ve gözlem defterlerinin nasıl tutulacağı, parasal işlerin nasıl yürütüleceği, staj süreçleri, eğitimlerin nasıl verileceği gibi birçok konuda resmi yazı, genelge bulunmaktadır. Ayrıca Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünün kendine özel bir yönetmeliği bulunmaktadır (Çağlayan, 2014, s. 123; 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, 1942; Esen, 2013, s. 20-21, 33, 35; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005; Oğuzkan, 1990, s. 14-16; Tonguç, E., 2009, s. 287; Tonguç, İ. H., 2019, s. 523; 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu; Ülkü, 2008, s. 39). Sonuç olarak köy enstitüleri kuruluş ve işleyiş açısından birçok yasal ve resmi dayanağa sahiptir.

Köy Enstitülerinin Kurulduğu Yerlerin, Öğretmenlerinin ve Öğrencilerinin Nitelikleri

Bu başlık altında köy enstitülerinin kurulduğu yerlerin, köy enstitüsü öğretmen ve öğrencilerinin nitelikleri ele alınacaktır. İlk olarak köy enstitülerinin kurulduğu yerlere değinilecektir. Köy enstitülerinin kurulduğu yerlerin nitelikleri şöyledir:

- Köy Enstitüleri genellikle şehir ve kasabaların dışında demiryoluna veya karayoluna yakın köy ve köylerin bitişiğinde veya ortasında, köylünün işlemediği geniş kamu arazilerine kurulmuştur (Binbaşıoğlu, 1993, s. 36; Gedikoğlu, 1971, s. 40-41; Kaplan, 2002, s. 60; Türkoğlu, 1997, s. 173-174).
- Köy enstitülerinin bulunduğu yerlerde tarıma elverişli tarım arazisinin olması gözetilmiştir.

- Köy enstitülerinin kurulduğu yerlerde bağ, bahçe bulunması önemsenmiştir.
- “Seçilen yerin 2-3 il için bölge merkezi olmasına elverişli, hava ve su bakımlarından sağlık koşullarına uygun yerler olması dikkate alınmıştır” (Cihangir, 1990, s. 251; Esen, 2013, s. 23; Gedikoğlu, 1971, s. 41; Oğuzkan, 1990, s. 14; Tonguç, 2009, s. 280; 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, 1940). Köy enstitülerinin köylerin dışında kurulması niteliğinin; köylerde yaşanıp öğrencilerin dikkatini dağıtabilecek çeşitli olaylar, gürültülerden öğrencileri koruyabilmek, böylece eğitimin kalitesini de koruyabilmek adına gerekli bir nitelik olduğu düşünülebilir. Benzer şekilde tarım arazileri, bahçe, bağ gibi unsurları barındırma niteliğinin; bahçeye, tarıma yönelik derslerin uygulamasının kolay yapılması mantığından kaynaklandığını düşünmek mümkündür. Ayrıca köy enstitülerinin kurulacağı yerler belirlenirken insan sağlığına uygunluğun gözetildiği de görülmektedir.

Köy enstitülerinin kurulacağı yerlerde olduğu gibi köy enstitüsü olacak çocuklarda da belli nitelikler aranmaktaydı. Bu nitelikler:

- Köylü çocuğu olmak
- Tam zamanlı köy ilkokullarını bitirmiş veya tam zamanlı köy okullarına üç yıl gitmiş olmak
- Sağlıklı olmak
- Zeki, çalışkan ve yetenekli olmak (Gedikoğlu, 1971, s. 58-60; Kaplan, 2002, s. 48; Keseroğlu, 2016, s. 74; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 93, 2005, s. 71, 78; Makal, 1995, s. 38; Milli Eğitim Bakanlığı, 1941, s. 230-231; Oğuzkan, 1990, s. 14; Tonguç, 2009, s. 280; 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, 1940; Yücel, 1993, s. 47)

Köy enstitülerinde öğrenci olmak veya köy enstitüsünün kurulumuna uygun olmak için olduğu kadar köy enstitüsünde çalışan bir öğretmen olmak için de belli okullardan mezun olmak gerekliydi. Bu okullar şu şekilde sıralanabilir:

- “Yüksekokul ve Fakülte mezunları,
- Gazi Terbiye Enstitüsü mezunları,
- Öğretmen Okulları mezunları
- Ticaret Liseleri ve Orta Ziraat Okulları mezunları,
- Erkek Sanat Okulları ve Kız Enstitüleri mezunları,
- Köy Enstitüleri mezunları,
- Eğitim kursunu tamamlayanlar,
- İnşaat Okulları mezunları,
- Teknik ve Mesleki Okul mezunları olmak” köy enstitüsünde çalışan veya çalışacak öğretmenlerde aranan niteliklerdir (3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, 1940).

Bu niteliklerden anlaşıldığı üzere köy enstitülerinin kurulacağı yerler rast gele seçilmemiştir, şehir merkezinden uzak olsa da çağın ulaşım araçlarından tren ve arabayla ulaşımının konum itibariyle kolay olduğu söylenebilir. Ayrıca köy enstitülerinde öğrenci olabilmek için sağlıklı bir çocuk olma kistası da köylü olan engelli çocuklar ve köylü olan sağlıklı çocuklar arasında eğitimde fırsat eşitsizliği olarak değerlendirilebileceği gibi köy yaşamı ve hem teori hem de uygulama eğitimlerine engelli bireylerin uyum sağlayamayacağı gibi bir yaklaşımın bulunduğu sonucuna da varılabilir. Elbette devrin zorlu köy yaşamı koşulları ve eğitimlerin hem teorik hem de uygulamaya dayalı yoğun bir içerik yapısı olmasından dolayı, o zamanlar var olabilecek bu anlayış doğal karşılanabilir. Ayrıca köy enstitüsü öğretmenlerinin niteliğine bakıldığında köy enstitüsü öğrencilerinin gerçekten eğitilmiş, nitelikli öğretmenlerden eğitim aldığı görülmektedir.

Köy Enstitülerinin Eğitim Anlayışı ve Verilen Eğitim

Köy Enstitülerinde eğitim süresi en az beş yıldır. Köy Enstitülerinde iş içinde ve sanat yoluyla eğitim, yaparak- yaşayarak öğrenme anlayışı bulunmaktadır ve eğitim programlarının günlük akışı oldukça yoğundur. Enstitüler 1943’e kadar çeşitli öğretim programları denemiştir ve ilk yazılı programları 1943’te olmuştur. 1946’da çok partili hayata geçişle birlikte Köy Enstitülerinin 1947 yılındaki programına “Demokraside Partiler” adlı bir konu eklenmiştir (Başgöz, 1995, s. 215; Cihangir, 1990, s. 250; Çakmak, 2019, s. 39; Çoban, 2011, s. 450; Okçabol, 2006, s. 11’den aktaran Demircan, 2007, s. 20; Erkilic, 2013, s. 1; Ervin, 2006, s. 43; Esen, 2013, s. 33, 35-44; Eser, 2011, s. 124; Fırtına, 2006, s. 160; Kallimci, 2019, s. 103; Kalyoncuoğlu, 2010, s. 240; Karakul, 2019, s. 273, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, 2011, s. 1; Kurtuluş, 2001, s. 32, 2002, s. 32; Maarif Vekilliği, 1943; Ortaş, 2005, s. 3; Ögüş, 1990, s. 146; Tonguç, 2009, s. 280; Toprak, 2008; Yücel Gier ve Kocabaş, 2003, 24). Köy enstitülerinde “bilim, kültür, sanat, üretim bütünlüğü ile usta-çırak ilişkisine dayanan uygulamalı eğitim anlayışı” bulunmaktadır (Fırtına, 2006, s. 160). Bir başka ifade ile köy enstitülerinde verilen eğitimler sadece kitabi bilgilerden oluşmamakta, o bilgilerin uygulamaya dökülmesini de içermektedir. Örneğin öğrenciler yalnızca bir bina nasıl yapılır bilgisini teorik olarak öğrenmiyor, kendileri de bina yapıyordu. Örneğin öğrenciler öğretmenleri ve enstitü idarecileriyle birlikte enstitüde eğitim alacakları sınıf, kütüphane gibi yerleri inşa etmişlerdir (Binbaşıoğlu, 1993, s. 40; Candoğan, 1990, s. 26, 33, 118; Keseroğlu, 2005, s. 31; Koç, 2019, s. 170, 172). Bu gibi durumlar- çocuklar köy enstitülerinde çalışırken güvenli şekilde çalışmalarını için herhangi bir önlem alınıp alınmadığına dair literatürde bir bilgiye rastlanmadığı için-inşaatlarda çocukların hayatını tehlikeye atabilecek bir etken olarak düşünülebilecek olsa da teorik eğitimin uygulamayla somutlaşması, öğrencilerin köyde yaşarken kendi kendilerini idare edebilmeyi, sorun çözmeyi öğrenmeleri açısından önemli sayılabilir. Bütün bunların dışında köy enstitüsünde verilecek olan eğitimlerde bulunan bilgiler genel geçer eğitsel esaslara

dayandırılmıştır (Makal, 1996, s. 5). Bu durum köy enstitülerindeki eğitimin mantık çerçevesinde geliştiğine kanıt sayılabilir.

Köy enstitülerinde ezberci eğitim anlayışı reddedilmiştir (Başaran, 1995, s. 32; Eser, 2011, s. 126; Kalyoncuoğlu, 2010, s. 240; Köy Enstitüsü ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 10; Kurtuluş, 2003'ten aktaran Ülkü, 2008, s. 38). Köy enstitülerinde verilen eğitimlerde idealizm, realizm, yararcılık, pozitivizm ve materyalizm anlayışlarından izler bulunmaktadır (Erkılıç, 2013, s. 8-9). Bu anlayışlardan hareketle köy enstitülerindeki eğitimin bilimsel düşüncülerden etkilenerek gerçekleştiği, bir anlamda bilimsel yanının güçlü olduğu varsayılabilir.

Köy enstitülerinde verilen eğitimlerde öğrencinin sorgulayarak öğrenmesi ve demokrasiyi benimsemesi önemsenmekteydi. Ayrıca köy enstitülerinde öğrenciler de yönetime katılmaktaydı (Tekışık, 2006'dan aktaran Taşkaya ve Akbaşlı, 2008, s. 18; Tunç, 2009, s. 30; Türkoğlu, 1997, s. 309). Bundan hareketle köy enstitülerinde cumhuriyet, demokrasi kavramlarının eğitimle harmanlandığı, öğrencilere aşılandığı söylenebilir.

Köy enstitülerinde verilen dersler kültür dersleri, tarımsal zirai dersler ve köyün yapısına uygun meslek öğretmeye dayalı teknik ve atölye dersleri olmak üzere üç gruptur. Bu üç gruptaki dersler okuma yazma, Türkçe, matematik, sağlık bilgisi, yabancı dil, vatandaşlık, yurt bilgisi, tarih, coğrafya, tarım, demircilik, marangozluk, tavukçuluk, arıcılık gibi müzik, tiyatro, resim, ev idaresi, dokumacılık, fizik, kimya, gibi teorik, uygulamaya dayalı dersler olup oldukça zengin bir ders içeriğinin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca Hasanoğlan Köy Enstitüsünde (Yüksek Köy Enstitüsü) bir açık hava tiyatrosu bulunmaktaydı. İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Âli Yücel sanata önem vermekte olup köy enstitülerindeki eğitimlerde sanat da yer bulmaktaydı. (Anık, 2006, s. 298-299; Apaydın, 1990a, s. 256-258; Aysal, 2005, s. 274; Başaran, 1974, s. 161; Baysal, 1990, s. 253-254; Cihangir, 1990, s. 250-251; Çakmak, 2019, s. 46-54; Eyüboğlu, 1999; Fırtına, 2006, s. 160; "Hasan Âli Yücel, t.y."; Konur, 1990, s. 259- 260, 263- 264, 268; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004; Kurtuluş, 2003'ten aktaran Ülkü, 2008, s. 38; Ortaş, 2005, s. 3-4; Öztürk, 1990, s. 271-272; Tunç, 2009, s. 31-33; Yücel, 1990, s. 239-248, 1993, s. 47). Kısaca, köy enstitülerinde sadece teorik değil birçok uygulamaya, sanata, köyü geliştirmeye dayalı dersin de bulunduğu görülmektedir. Buna ek olarak köy enstitülerindeki sanat eğitiminin amaçları duyu organlarını iyi kullanmak suretiyle gözlem yapıp olay ve olgular arasında bağlantılar kuran ve bunları gerçek hayatla sanattan aldığı zevk aracılığıyla yorumlayıp gelecek kuşaklara aktarabilen öğretmenler yetiştirmektir (Yıldız, 2005, s. 71'den aktaran Ülkü, 2008, s. 43). Bu amaç doğrultusunda köy enstitülerinde sanat eğitiminin sadece sanatsal değil mantıksal gelişimi sağlamayı da amaçlanarak verildiği sonucu çıkarılabilir.

Köy enstitülerinde verilen eğitimler karma olup dikiş, dokuma, çocuk bakıcılığı gibi yalnızca kızlara özel dersler de bulunmaktaydı. Ayrıca marangozluk, demircilik, dülgerlik gibi bazı derslerin de erkeklere özel olduğu görülmüştür (Arman, 2016, s. 412; Kaplan, 2002, s. 48, 55-56; Köy Enstitüleri

ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 10, 95, 112, 113, 225, 228, 231, 233, 235, 410-423; Maarif Vekilliği, 1943, s. 97; Tonguç, 1976, s. 36; Tuna, 2009, s. 20). Ancak öğrencilerin aldığı tarih, müzik, tarla tarımı gibi derslerde cinsiyete yönelik bir özelleştirme olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte teknik derslerden yalnızca motor ve makine kullanımı dersi her iki cinsiyet grubuna da verilen tek ortak teknik dertir(Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 10, 95, 112, 113). Bu durum köy enstitülerindeki eğitim anlayışında karma eğitim ilkesi bulunmasına rağmen toplumun cinsiyet ve cinsiyetlerden (kadın ve erkek) yapması beklenen işlerle ilgili olan toplum zihniyetinin köy enstitülerindeki eğitim programını etkilediğine kanıt olarak sayılabilmektedir.

Köy enstitülerinde öğrencilerin bir müzik aleti çalması ve yılda en az 24 veya 25 adet klasik eser okuyup bitirmesi zorunluydu. Benzer şekilde öğretmenlerin de derslerle ilgili olarak okuyacakları eserlerle birlikte Türk ve Dünya yazarlarından en az 24 eser okuması zorunluydu. Derslere sabah spor yaparak veya halk oyunları oynayarak başlamak da zorunluydu (Ervin, 2006, s. 54; Esen, 2013, s. 40; Koç, 2007, s. 262; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 94; Maarif Vekilliği, 1943, s. 98; Özyüksel Ersil, 2007). Bu zorunluluklar sayesinde köy enstitülerindeki öğrencilerin okuma kültürünün ve sanatsal becerilerinin artacağı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Köy enstitüsünde verilen tarım derslerinde o köy enstitüsünün bulunduğu köyde yetişen ürünler, köyün iklimi temel alınmıştır. Ders içeriğinde köye uygunluk esastır (Binbaşıoğlu, 1994, s. 11’den aktaran Çakmak, 2019, s. 39; Eser, 2011, s. 127; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 5, 20; Şeren, 2008, s. 23). Bu durum eğitimi aldıktan sonra köyüne dönecek öğrencinin köyünü kalkındırması açısından olumlu bir özellik olsa da öğrencilerin köylerine uygun olmayan bir tarımsal konuda teorik ve uygulamalı ders yapma isteklerinin bulunma olasılığının göz ardı edildiği düşünülebilir. Bunu açmak gerekirse; evet, bölgesel iklimin uygun olmayacağı bir ürüne yönelik tarım uygulaması istense de o zamanlar bunun yapılamayacağı açıktır. Ancak köy enstitülerinde yetişen bir öğrencinin ilerde kendi köyünden başka bir köye gidebilme olasılığı da her zaman için mevcuttur. Bunun dışında köy enstitülerinde herhangi bir konuyu öğrencinin ilerde de olsa kendi kendine araştırmasını sağlayabilecek araştırma yöntem ve tekniklerine ilişkin bir içeriğe de köy enstitüsü öğretim programlarında rastlanmamıştır. Ayrıca bir köy enstitüsünün kütüphanesinde o köyün iklimi haricindeki iklimlerde yetişebilecek tarım ürünlerine dair bir bilgi kaynağının olup olmadığı bilgisine de literatürde rastlanmamıştır.

Köy enstitüsünde verilen eğitimlerde bireysel olarak öğrencinin merkeze alındığı dile getirilmiştir. Öğrencinin gördüğü dersler, yaptığı grup çalışmaları vs. ile kendini geliştirmesi ve köyünü, ülkesini kalkındırması esastır (Ervin, 2006, s. 55; Koç, 2019, s. 172; Toprak, 2008; Kurtuluş, 2001, s. 32). Bu esas yine eğitimde bireysellik anlayışını yani öğrencinin merkezde olmasını destekleyebilir zira öğrencinin kendini geliştirip ülkesine yararlı olması, özetle önce bireysel olarak öğrenci vurgulanmıştır.

Ayrıca derslerin öğretilen olan öğrencilerin düzeyine uygunluğu gözetilmiştir (Köy Enstitüleri ve

Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 109; Toprak, 2008). Kaldı ki bu gözetme de köy enstitülerindeki eğitimde bireysellik anlayışını kanıtlayabilir zira eğitimde öğrenci seviyesine vurgu yapılmıştır. Bütün bunlardan köy enstitülerinde var olduğu belirtilen eğitimde bireysellik anlayışının gerçekten köy enstitülerinde hâkim olduğu sonucunu çıkarmak olanaklıdır.

Köy enstitülerinde verilen eğitimler doğrultusunda zorda olan insanlara yardım etmeye istekli, problem çözebilen, üretken, cumhuriyetin altı temel ilkesini benimsemiş öğrencilerin yetiştiği görülmüştür ki bu köy enstitülerinin hedeflerindedir (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 5, 95-96; Oğuzkan, 1990, s. 15-16; Tonguç, 1976). Bu hedefler konusunda köy enstitülerindeki öğrencilerin cumhuriyete bağlılığının, sorun çözücü özelliğinin geliştirilmesinin yanında-zorda olanlara yardım etme anlayışının aşılarmaya çalışılması bağlamında- etik olarak kişilik gelişiminin de önemsendiği söylenebilmektedir.

Köy enstitülerinde verilen eğitimler doğrultusunda halk okuma yazma, teorik bilgi ve uygulama bilgisiyle donatılarak eğitilmiş, köyüne ve Türkiye'ye katma değer katacak bir hale gelmiş ve halkın demokrasi bilinci yükselmiştir. Kırsal kesim kalkındırılmıştır. Kırsal kesimin sağlığının korunması yolunda önemli adımlar atılmıştır (Gedikoğlu, 1971, s. 172-174, 230-231, 235, 239, 242-247, 259; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004; Önen, 1993, s. 2; Yüksek Öğretim Kurulu, 2007, s. 31). Bu doğrultuda köy enstitülerinin kurulduğu ve açık olduğu dönem boyunca kuruluş amaçlarına hizmet edecek nitelikte var olduğu, amaçların gerçekleştirildiği söylenebilmektedir.

Köy Enstitülerinde Eğitimin İlkeleri

Köy enstitüleri eğitimi yapısı itibariyle belirli ilkeleri bünyesinde bulunduran bir yapıya sahiptir ve köy enstitülerinin var oluş amacını, topluma ilişkin köy enstitüleriyle yapılmak istenen kazanımları anlamak için bu ilkeleri bilmek gerekmektedir. Bu ilkeler şöyle sıralanabilir:

- Eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin, bütünlüğün sağlanması,
- Eğitimde bireysellik ve öğrencilerin başarılı olabilecekleri alanlara yönlendirilmesi,
- Eğitim ile gerçek hayat arasındaki bağlantının kurulması,
- İş eğitiminin benimsenmesi,
- Yıl boyu eğitim yapılması,
- Yardımlaşma ve yardıma muhtaçlara yardım etmek,
- Öğrencinin yönetime katılması ve demokratik eğitim,
- Çevreye ve zamana uygunluk,
- Kendini idare edebilme,
- Üreticilik,
- Özgürlük,
- Rehberlik,

- Toplumsallık,
- Karma eğitim,
- İş içinde ve kendi kendine gelişme (Arman, 2016, s. 412; Binbaşıoğlu, 1994, s. 11’den aktaran Çakmak, 2019, s. 39; Eyüboğlu, 1999, s. 23-24, 39, 49-50, 55, 95, 102, 106-107, 110-112, 128-129, 131, 139- 141; Kalyoncuoğlu, 2010, s. 240, 242; Kaplan, 2002, s. 48, 55-59; Kaan, 2005’ten aktaran Kartal, 2008, s. 25; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 95, 2011, s. 3; Maarif Vekilliği, 1943, s. 97; Tan, 2010, s. 65; Yiğit, 1990, s. 76 ‘dan aktaran Ülkü, 2008, s. 43). Bu ilkeler kapsamında köy enstitülerindeki teorik ve uygulama eğitiminin bir arada yürütüldüğünün kanıtlandığı ve köylünün bilgisel, kişiliksel açıdan geliştirilmesinin önemsendiği, eğitimde kız ve erkek ayrımının gözetilmediği, köye katma değer katmanın önemsendiği söylenebilir.

Köy enstitülerinde verilen eğitimlerde eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanması, köylünün eğitim alıp hem teorik hem de köy yaşamında karşılaşacağı sorunlar için uygulamaya dayalı bilgiler edinmesinin önü açılmıştır. Köydeki kadın öğretmenlerin sayısı artmıştır. Köylüler eğitilmiş ve kırsal kesimde demokrasi bilinci geliştirilmiştir (Kaan, 2004’ten aktaran Kartal, 2008, s. 28; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 10, 93-95; Taşkaya ve Akbaşı, 2008, s. 20-21; Tuna, 2009, s. 22; Türkoğlu, 1997, s. 539). Bütün bunlardan hareketle köy enstitülerinin kuruluş amaçlarının ve ilkelerinin doğrultusunda eğitim verme ile ilgili olarak başarılı olduğu söylenebilir.

Köy Enstitülerinin Kapatılması

1946’nın sonlarında İsmail Hakkı Tonguç’un İlköğretim Genel Müdürlüğü’nden alınması ile köy enstitülerinin kapatılma süreci başlamıştır. 1947 yılında ilk olarak Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü kapatılmıştır. Köy Enstitülerinin eğitim programları, yönetici kadrosu değiştirilmiştir. Örneğin tarım derslerinin ağırlığı azaltılmış, daha önceden kız ve erkelerin ortak olarak aldığı ev idaresi dersi sadece kızların aldığı bir derse dönüşmüştür. Derslerin adlarının değiştiği görülmüştür. Örneğin daha önceden resim-iş adıyla işlenen dersin adı resim ve yazı olmuştur. Ayrıca eğitim kurslarına son verilmiştir. 1950 yılında köy enstitülerinin sağlık bölümleri kapatılmıştır. 1954 yılında ise köy enstitüleri tamamen kapatılmıştır. Köy enstitülerinin kapatılmasının genel olarak C.H.P. ve D.P. arasında yaşanan iktidar mücadelesi, köylünün bilinçlenmesinin toprak zengini ağalarca önlenmek istenmesi ve bu kapsamda yaşanan oy pazarlıkları gibi siyasi nedenlerle olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca köy enstitülerinde üretilen ürünlerin köylüye oldukça ucuz fiyatla satılmasının o dönemin tüccarlarını kendi ekonomik kazançlarının azalması nedeniyle rahatsız etmesinin de köy enstitülerinin kapatılmasında önemli olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda köy enstitülerinin eğitim amacıyla kurulan ve ağırlıklı olarak siyasi nedenlerle ve bunun yanında ekonomik çıkar çatışmasıyla kapatılan kurumlar olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra köy enstitülerinin kapatılmasına giden ve köy enstitülerinin kapatılmasıyla sonuçlanan

süreçte köy enstitülerine yönelik olarak birçok farklı eleştirinin göze çarptığı görülmektedir. Bu eleştiriler şu şekilde sıralanabilir; köy enstitülerinin köylerde kuruldukları konumun erişiminin zor olması, köy enstitülerinde yalnızca köy çocuklarının öğrenci olabilmesi ve öğretmen yetersizliği, eğitimin karma olmasından ahlaksızlık doğacağı gibi nedenlerle köy enstitüleri eleştirilmiştir. Ayrıca köy enstitülerinde sosyalizm ve komünizm propagandasının yapıyor olduğu iddiası mevcuttur. Buna dayanak oluşturacak şekilde Sosyalizm ve Demokrasi adlı kitabın köy enstitülerinde tanıtılması ise köy enstitülerinin eleştirilmesine neden olmuştur. Bütün bunların dışında duvar örme gibi uygulamalı eğitimlerde aslında öğrencilerin uygulama yapmadığı iddiaları ortaya atılarak köy enstitüleri eleştirilmiştir. Yine öğrencilere yaptırılan uygulama eğitimlerinin bir çocuğa yaptırılmayacak kadar ağır olması, yabancı uyruklu yazarların eserlerinin okutulması vb. gibi birçok noktada köy enstitüleri eleştirilmiştir. Bütün bu eleştiriler; siyasetçiler, dönemin okuryazar kesimi ve halktan insanlar gibi birçok farklı kesim tarafından yapılmıştır. Ayrıca köy enstitülerinde öğrenciyi döven, temizlik, giysinin temizliği gibi kurallara uyulmasına özen göstermeyen ve görevlerini düzgün yapmayan enstitü müdürleri ve öğretmenleri İsmail Hakkı Tonguç tarafından eleştirilip mektuplar aracılığıyla uyarılmıştır. Bütün bu eleştiriler de köy enstitülerinin kapanış sürecinde önemlidir. (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 57; Aysal, 2005, s. 279; Başaran, 1995, s. 35; Kılıç, 1946'dan aktaran Boybeyi, 2002, s. 45; Candoğan, 1990, s. 26; Çağlayan, 2004, s. 119-120, 128; Ekmekçi, 1996, s. 13, 16-18; Eyüboğlu, 1999, 2001; Gedikoğlu, 1971, s. 265-320; Günyol, 1995, s. 24; Güvercin, Aksu ve Arda, 2004, s. 102; Hekimoğlu, 1985; Kartal, 2008, s. 23; Keseroğlu, 2023; Ekinci, 1989, s. 214-220'den aktaran Keseroğlu, 2005, s. 36; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, 2005, s. 211; İsfendiyaroğlu, 1960'tan aktaran Makal, 1990, s. 333; Evren, 1992, s. 4'den aktaran Makal, 1995, s. 48-49; Makal, 1991, s. 96, 1996, s. 6; Meşe, 2017, s. 92; Oğuzkan, 1990, s. 23-31; Özkucur, 2013 s. 401-402, 422; Siyasal Birikim, 2012'den aktaran Esen, 2013, s. 58-59; Tonguç, İ.H., 1976; Türen, 2019, s. 119-120; Ekinci, 1989, s. 214-220'den aktaran Keseroğlu, 2010, s. 696; Turhan, 1962, s. 6-7; Uygur, 1966, s. 125-157; Yalçın, 1983, s. 94-95; Yetkin, 2003, s. 244). Bütün bu eleştirilerin ve siyasi, ekonomik temelli kapatılma gerekçelerinin nedenini anlamak da gereklidir. Bu bağlamda köy enstitülerinde yapılan etkinliklere değinmek önemlidir. Bu çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere köy enstitülerinde fizik, Türkçe, matematik gibi kuramsal temelli derslerle halkı eğitmenin yanında okuma etkinlikleri kapsamında okuduğunu anlayan ve bu bağlamda tartışan bireyler yaratılmaya çalışıldığı görülmüştür. Düşünen, sorgulayan bireylerin herhangi bir ağanın güdümünde olmayacağı ya da olmak istemeyeceği açıktır. Diğer yandan siyasi erki elinde bulundurmak isteyen siyasi partilerin, toprak zengini ağaların güdümündeki topluluklardan oy kazanma karşılığında köy enstitülerini kapatırmak için uğraşması şeklinde bir çıkar birliği olması söz konusudur. İkinci olarak yine daha önceki bölümlerde değinildiği gibi köy enstitülerinde iş içinde eğitim felsefesinin bir getirisi olarak çeşitli uygulamaya dayalı dersler yapılmış olup bunlardan biri de tarım dersleri olmuştur. Tarım uygulamalarının yapılıp çeşitli ürünlerin üretilmesi ve bunların sayesinde köyün ve köylünün

kalkındırılması söz konusu olmuştur. Bu ürünlerin köylüye tüccarlardan daha ucuz fiyata verilmesi ise tüccarların kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda köy enstitülerini zararlı görüp kapatılmaları için çabalamalarına neden olmuştur. Köy enstitülerine gelen eleştirilerin ise toplumun farklı kesimlerinde köy enstitülerinin köylüyü eğitip köyü kalkındırılma anlayışının ve kadın-erkek bir arada var olabileceği anlayışının anlaşılabilmesi, her kitabın okunabileceğinin düşünülmemesi ya da öğretmenlerin işlerini gereğince yapmamaları ve benzeri gibi nedenlerden ileri geldiği görülmektedir. Bu eleştirilerden köy enstitülerinin kuruldukları yere erişim zorluğu bulunduğu eleştirine bakıldığında o devrin insanların kara veya demiryolu ile ulaşımına para ayırmasında zorluk olabileceğinden dolayı böyle bir eleştiri getirilmiş olduğu düşünülmektedir çünkü köy enstitüleri demiryollarına ve karayollarına yakın yerlerde kurulmuştur. Bununla birlikte buradan köy enstitülerinin bulunduğu zamanlarda ulaşım kolaylığının yürüyerek kolay şekilde gidebileceği yere gitme anlayışı şeklinde var olduğu söylenebilir. Ayrıca köy enstitülerinde eğitimin karma olmasından dolayı öğrenciler arasında ahlaksız davranışlar olacağı eleştirisinden kadınların ve erkeklerin bu hayatta onurlu ve eşit şekilde bir arada yaşayabileceği, bir toplumda bir bütünün iki parçası oldukları anlayışının o zamanlar hala bütün toplumda yayılmış şekilde bulunmadığını anlamak olanaklıdır. Diğer yandan 1944 ten 1950 ye kadar olan süreçte köy enstitülerinin olumlu yanları, köy enstitüleriyle ilgili veya köy enstitüsünde yapılanlarla ilgili ve köy enstitülerinin eleştirilen yanlarının, eleştirilen yanlarıyla ilgili hukuki süreçlerin basında yer aldığı görülmektedir (Boybeyi, 2002, s. 43-89; Kepenek, 2001). Böylece köy enstitüleri ile ilgili iyi veya kötü durumlardan bütün toplumun haberdar olduğu düşünülebilir.

Köy Enstitülerindeki Kitap ve Okuma Etkinlikleri ile Köy Enstitüsü Kütüphanelerinin Gelişimi

Kitaplar köy enstitülerinin temel taşı olarak görülmüştür (Ekinci, 1989, s. 214-220’den aktaran Keseroğlu, 2010, s. 696). Örneğin köy enstitülerinde öğrencilere armağan olarak kitap verilmekteydi (Başaran, 1995, s. 34; Candoğan, 1990, s. 161). Bunun paralelinde köy enstitüleri köylünün ve köyün, bu bağlamda ülkenin kalkınması amacını taşımakla birlikte bu amacın gerçekleştirilmesi kitap okuma alışkanlığı edinmiş bireyler yaratmakla sağlanmak istenmiştir çünkü gelişmiş bir toplum yaratmak okuyan ve okudukları üzerinde düşünen bireylerle yaratmakla bağlantılı görülmüştür. İsmail Hakkı Tonguç’un eğitim felsefesi de bu yöndedir. Bu doğrultuda okuma alışkanlığıyla birlikte serbest okuma saatleri ve kütüphane kullanımı da önemsenmiştir (Apaydın, 1995, s. 27-28; Erhat, 1961, s. 190; Günyol, 1995, s. 25; Kendi Yazılarıyla Tonguç, 1961, s. 125; Keseroğlu, 2005, s. 37-38, 2016, s. 78; Kaplan, 2002, s. 102; Maarif Vekilliği, 1943, s. 98; Milli Eğitim Bakanlığı, 1947, s. 20-21; Tonguç, 1976, s. 91, 101, 2019, 677-679). Buna ek olarak Köy enstitülerinde teorik olarak bilgileri öğrenebilmek ve bunu uygulamaya başarılı şekilde yansıtarak öğrenmeyi kalıcı hale getirmek konusunda kitap okumanın gerekli ve önemli olduğunun altı çizilmiştir (Başaran, 1995, s. 31-32; Maarif Vekilliği, 1943,

s. 97-98). Ayrıca Köy enstitülerinde öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmek, dilini güzel kullanmasını sağlamak amacıyla öğrenciler kitap okumaya yönlendirilmiştir. (Başaran, 1995, s. 33-34; Kaplan, 2002, s. 102). Bütün bunlardan köy enstitülerinde okuma kültürünün, kitabın, kütüphanenin önemsenmesinin öğrencinin kişilik ve dil gelişiminin önemsenmesiyle kaynaştığı söylenebilir.

Köy enstitülerinde Dünya klasikleri örneğin Gogol, Balzac, Moliere gibi Dünya Edebiyatı'nın klasikleşmiş yazarlarının eserleri okutulmaktaydı (Esen, 2013, s. 41; Eyüboğlu, 1999, s. 8, 132; Makal, 1991, s. 96). Bu durum köy enstitülerinde klasik yazarların eserlerinin okutulduğunu göstermektedir. Ayrıca köy enstitülerinde yabancı ülkelerin edebi eserlerine yönelik veya hangi kitap okunduysa ona yönelik tartışmalar yapılırdı. Buradaki bu tartışmalarda eleştiri yapabilmek, sansürsüz konuşabilmek esastı. Kitap tartışma etkinliklerinin yanında kitap tanıtma etkinlikleri de mevcuttur (Aktan 1991, s. 28; Apaydın, 1995, s. 27-28; Başaran, 1995, s. 34; Günyol, 1995, s. 25; Makal, 1995, s. 38; Yalçın, 1983, s. 94). Ancak köy enstitülerinde var olan kitaba dayalı etkinlikler bununla sınırlı değildi. Köy enstitülerinde Türkçe dersi kapsamında her gün bir saat serbest okuma saati olurdu ve öğretmen gözetiminde bu saatte kitap okunurdu. Köy enstitülerinde serbest okumaya ilişkin resmi bir yazı var olup buna göre serbest (özgür) okuma saatleri en az 45 dakika, kimi zaman tam bir saat olarak planlanmıştı ve bu sırada küme başı öğretmenler öğrencilerin başında durmaktaydı, öğrenciler seviyelerine uygun Türk veya Dünya klasiklerinden bir kitabı bu saatlerde okuyup özetlemekteLERdi. Örneğin İvriz Köy Enstitüsünde yılda yirmi dört kitap özetlenmesi zorunluydu (Arman, 2016, s. 363; Esen, 2013, s. 40; Kaplan, 2002, s. 102; Koç, 2007, s. 262; Milli Eğitim Bakanlığı, 1947, s. 20-21). Okuma saatleri zorunlu bir etkinlikti. Amaç okuduğunu anlayan ve bunun üzerine tartışabilen kişiler yaratmaktı. Okuma alışkanlığının kazandırılmasına önem verilirdi. Kişi kendisi yalnız başına kitap okuyabileceği gibi topluca okumalar da yapılır ve öğrenciler topluca yapılan okumalarda okunanı da dinleyebilirdi (Başaran, 1995, s. 33, 2010, s. 54; Eser, 2011, s. 274, 280; Kastamonu-Göl Köy Enstitüsü ve Öğretmen Kursu Müdürlüğü, 1943'ten aktaran Eser, 2011, s. 282; Koç, 2019, s. 168; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, 2005, s. 251; Keseroğlu, 1995, s. 9; Makal, 1995, s. 38; Oğuzkan, 1990, s. 17; Tekben, 2005, s. 82'den aktaran Keseroğlu, 2010, s. 695; Tonguç, E., 1970, s. 97; Tonguç, İ. H., 1976, s. 91, 2019, s. 677; Tunç, 2009, s. 32; Türkoğlu, 1997, s. 267). Türkoğlu (1997, s. 267)'nin çalışmasında ve Eser (2011, s. 283-284)'in çalışmasında serbest okuma saatlerinin önceden Türkçe dersi kapsamında metin okuma şeklinde başladığı ve sonradan serbest okuma saati ve daha sonra da ders dışı bir etkinlik olarak serbest okuma etkinliğine dönüştüğü açıklanmıştır. Bununla birlikte serbest okumanın Türkçe dersi kapsamına girdiği ama ders dışında da okumaların yapılacağı 1943 yılı köy enstitüsü öğretim programında da görülmektedir. (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 117-120). Özetle ders dışı etkinliğe dönüşümün izleri köy enstitüleri için 1943 yılında hazırlanmış öğretim programında da görülmektedir. Ayrıca köy enstitülerinde kitap okuma dersi adında bir dersin bulunduğu da Çağlayan (2014, s. 123) tarafından açıklanmıştır. Bütün bunlardan köy enstitülerinde

okuma eyleminin öğrencilerin kişilik gelişiminin sağlanması amacıyla derslerle de iç içe geçtiği sonucu çıkarılabilir.

Köy enstitülerinde öğrencilere ders dışındaki zamanlarda sürekli okumaları telkin edilmekteydi. Köy enstitülerindeki öğrencilerin her gün serbest kitap okuma saatleri olurdu ve bu okunan kitaplar tartışılırdı. Ayrıca okunan ve tartışılan kitaplar yalnızca yabancı ülkelerden yazarların kitapları olmak zorunda değildi ve serbest okuma etkinliği günlük bir etkinlikti. Köy enstitüleri öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandırılmış olup öğrenciler fazla okumayı bir övünç kaynağı olarak görmekteydi (Aktan, 1991, s. 26; Apaydın, 1995, s. 27-28; Başaran, 1995, s. 33, 2010, s. 54-55; Candoğan, 1990, s. 160; Esen, 2013, s. 40-41; Keseroğlu, 2016, s. 77; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005, s. 251; Makal, 1995, s. 38; Tonguç, 1976, s. 91). Bu durum köy enstitülerindeki öğrencilerin okuma kültürünün güçlendirildiğine kanıt sayılabilir.

Serbest okuma etkinliğiyle bağlantılı olarak serbest okumalar yapıldığında çocukların okuduğunu anlayıp anlamadığı kitaplarla ilgili yarışmalar düzenlenerek ölçülüp yarışmada en başarılı olan öğrenciye kitap hediye edilirdi (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005, s. 251). Ayrıca köy Enstitülerinde okunan edebi eserler, hafta sonu eğlencelerinde sahnelenebilmekteydi (Başaran, 1995, s. 34; Eyüboğlu, 1999, s. 131). Köy enstitülerinde kitap ve dergilerin okunduktan sonra incelendiği, üzerine konuşulduğu sabah söyleşileri bulunmaktaydı (Makal, 1995, s. 46). Bütün bunlar dolayında köy enstitülerinde kitaplarla ilgili zengin içerikte etkinlikler yapıldığı söylenebilir.

Köy enstitülerinde kitaba, okumaya dayalı yapılan etkinliklerde enstitülerin sahip olduğu koşullar da belirleyici olmuştur. Örneğin “Trakya’daki Kepirtepe Köy Enstitüsü savaş nedeniyle sürekli taşınmak durumunda kalmıştır. Bunun için burada çocukların yaşamlarına, ilgilerine uygun kitaplar fırsat buldukça topluca okunmuştur” Ancak okunan kitaplar üzerine görüş belirtmek, tartışmak, kitapların özetini çıkarmak gibi uygulamalar burada da vardır. Ayrıca Kepitepe Köy Enstitüsünde okunan kitapları başka kümelere tanıtmak, toplantılarda Enstitü toplumuna tanıtmak gibi uygulamalar bulunmaktadır (Başaran, 1995, s. 33). Buradan köy enstitülerinde okuma etkinliklerinin dışsal koşullardan etkilendiği anlaşılmaktadır.

Serbest okumalarda verimli zaman geçirilmesinden enstitü müdürleri sorumludur (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005, s. 252). Eğer enstitü müdürü bu konuda yeterince titiz davranmazsa etkinliğin kalitesinin düşeceği ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak serbest okuma saatlerinin yeri ve zamanı enstitünün ve sınıfların durumuna göre belirlenmiştir. Örneğin serbest okuma saatleri dersler bittikten sonra akşam küme odalarında, kitaplıklarda veya büyük salonlarda yapılabiliyordu. Kitaplıklarda veya başka yerlerde nöbet tutmakla görevli öğrenciler nöbet tuttukları yerlerde kitaplarını okuyabilmekteydi (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005, s. 251; Türkoğlu, 1997, s. 267). Özetle serbest okuma etkinliğinin kalitesi, düzenlenme periyotları kişilere ve dışsal etkenlere bağlıdır.

Bu konuda hassasiyet göstermek önemli olmaktadır. Örneğin köy enstitülerinde okumanın önemini fazla fark edememiş ve köy enstitülerinde okunması gerektiği belirtilen sayıdan çok daha az sayıda kitap okuyan öğretmenler de bulunmaktadır. İsmail Hakkı Tonguç köy enstitülerini okuma saatleri ile ilgili olarak denetlerken bu okuma azlığını fark ettiği zaman, o öğretmenlerin daha çok okuması gerektiğine ilişkin olarak çalışılması gerektiğini enstitü müdürlerine bildirmek suretiyle gerekli bilgilendirmeyi ve dolayısıyla uyarıyı yapmıştır. Zira İsmail Hakkı Tonguç köy enstitülerindeki öğretmenlerin de okuma alışkanlığını iyi şekilde kazanması gerektiğine, bir toplumda aydınlanmanın ve gelişmenin ancak okuma alışkanlığının güçlü olmasıyla gerçekleşeceğine inanmıştır. Buna ek olarak okuma alışkanlığı zayıf olan öğretmenler idareciler tarafından da uyarılmıştır (Keseroğlu, 2016, s. 77; Tonguç, 1976, s. 78-79, 181; Türkoğlu, 1997, s. 267-268). Buradan köy enstitülerinde sadece öğrencilerin değil öğretmenlerin de kendini geliştirmesinin önemsendiği anlaşılabilir.

Yüksek Köy Enstitüsünde (Hasanoğlu Köy Enstitüsü) “hafta konuşmaları” adlı bir etkinlik var olmakta olup bu konuşmalarda kitap tanıtımlarına da yer verilmekteydi (Başaran, 1995, s. 35-36). Kitap tanıtım etkinliklerine köy enstitülerinin öğretmenleri ve idarecileri de katılmak zorundaydı (Milli Eğitim Bakanlığı, 1947, s. 20-21). Köy enstitülerinde öğretmenlerin de okuma alışkanlığının güçlü olması önemsenmiştir. Öğretmenlerin okuma alışkanlığının güçlü olması öğrencilerin okuma konusunda tatmin edilmesinde ve okuma alışkanlığının gelişmesinde olumlu bir etkiye sahiptir (Keseroğlu, 2005, s. 32-33, 37-38, 2016, s. 79; Tonguç, 1976, s. 78-79). Yüksek Köy Enstitüsü dergi kolu tarafından çıkarılan Köy Enstitüleri Dergisi’nde yayınlanan içerikler de bakanlık tarafından basılıp bütün öğrencilere okuması için ulaştırılmıştır. Bu dergide köy enstitülerinde okunan kitaplara dair çalışmalar (özet, tanıtım) da bu dergide yayımlanmıştır (Başaran, 1995, s. 34-35; Esen, 2013, s. 45; Makal, 1995, s. 38-39). İvriz Köy Enstitüsünün çıkardığı İvriz dergisi bulunmakta olup burada kitap tanıtımları yayınlanmaktaydı (Koç, 2007, s. 262; Makal, 1995, s. 38). Başka bir ifade ile köy enstitülerinde öğrenci çalışmaları da okuma materyali olarak kullanılmakla birlikte kitap tanıtımı konuşmalarla sürdürülmenin yanında yayınlarda da var olan bir etkinliktir.

Boş zamanlarda kitap okunması için köy enstitüleri öğretmenleri öğrencileri özendirir ve öğrencilerin anlayarak, severek okuması amaçlanmıştır (Aktan, 1991, s. 26; Candoğan, 1990, s. 160-161; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, s. 2004, 119-120; Saydur ve Yılmaz, 1994, s. 130). Bu kapsamda köy enstitülerinde okunan kitapların öğrenci düzeyine uygun olması esastır (Başaran, 1995, s. 35; Göl Köy Enstitüsü, 1947, s. 1’den aktaran Eser, 2011, s. 274; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 119-120, 2005, s. 251-252; Makal, 1995, s. 38; Milli Eğitim Bakanlığı, 1947, s. 20-21). Öğrencinin düzeyine uygun kitap belirlenmesi konusunda öğretmenlerin birbiriyle ve iyi kitap okuyanlarla birlik olması önemlidir. Öğretmen çocuklara tavsiye edeceği kitabı önceden kendisi de okumuş olmalıdır ve öğretmenler de serbest okuma etkinliğine katılmaya özen göstermeli, okuma alışkanlığı geliştirme açısından öğrencilere örnek olmalıdırlar. Bu konuda köy enstitülerinde beş kişilik

komisyonlar kurulup okunan kitapların sınıf düzeyine uygunluğu ile ilgili komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonların hazırladığı kitapların düzeye uygunluk cetvelleri aracılığıyla hangi enstitüde ne okunduğu devlet tarafından denetlenmiştir çünkü bu cetveller aynı zamanda devlet yetkililerinin onayına sunulmuştur (Göl Köy Enstitüsü, 1947, s. 1 ve Kastamonu-Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü, 1943, s. 2’den aktaran Eser, 2011, s. 274, 282; Keseroğlu, 2016, s. 77; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005, s. 251; Milli Eğitim Bakanlığı, 1947, s. 20-21). Özetle okutulacak eserler rastgele seçilmemiştir.

Sabahattin Eyüboğlu, köy enstitüsü öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanabilmesi için öğrencilerine Shakespeare, Balzac gibi birçok yazarın kitabını okutmuştur (Makal, 1995, s. 42-43). Bunun yanında Savaştepe Köy Enstitüsü öğrencileri tarafından Dünya klasikleri, bağıcılık, yurt ve sağlık bilgisi gibi çeşitli konularda kitaplar okunmuştur (Makal, 1995, s. 46). Bu örnekler edebi ve kuramsal dersler için olan eserlerin yanında mesleki nitelikte eserlerin de öğrencilere okutulduğunu göstermektedir. Örneğin İvriz Köy Enstitüsünde kitap tanıtma dersi kapsamında yıl boyunca her öğrencinin ders dışı en az bir kitabı okuyup özetleyip arkadaşlarına anlatıp kitabı tanıtma zorunluluğu vardı (Şimşek, 1995, s. 54). Bu zorunluluk öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırmak adına Türkçe öğretmenleri ve meslek dersi öğretmenleri tarafından getirilmişti (Şimşek, 1995, s. 54). Bu durum okuma alışkanlığı kazanımının öneminin köy enstitüleri öğretmenleri tarafından fark edildiğine kanıt sayılabilir.

Köy enstitülerinde kitap okumak gelişmiş olmak ve gelişmişliğini sürdürmek, başarılı olmak için bir araç olarak görülmüştür. Köy enstitülerinden mezun olup kendi köyüne öğretmen olarak giden kişiler de kendi köyündeki öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandırmak için uğraşmışlardır (Apaydın, 1995, s. 37; Candoğan, 1990, s. 37; Maarif Vekilliği, 1943, s. 97-98; Makal, 1995, s. 44). Bu doğrultuda köy enstitülerinden mezun olan öğretmenlere köyünde çalışabilmesi için yanında götüreceği araçların dışında bir kitaplık da verilmekte olup bu kitaplıktaki kitap sayısı 40-50 kitaptan 100-150 kitaba kadar çıkabilmekteydi. Ayrıca köy enstitülülerin, öğretmen yolladıkları bölgelere postayla ve ilköğretim müdürlükleri aracılığıyla sandıklar dolusu kitaplar yollamak ve dönüşümlü olarak oradan oraya yollanan bu kitaplarla kitapsızlık sorunu yaşanmasını önlemeyi planlamışlardı. Ancak 1946’da seçimlerden sonra bu uygulama önlenmiştir (Arman, 2016, s. 356; Başaran, 1995, s. 36; Esen, 2013, s. 30; Makal, 1995, s. 46; Tonguç, 1970, s. 241). Buradan okuma kültürünün Anadolu’ya yayılması için gerekli maddi kaynakların koleksiyon düzeyinde öğretmenlere temin edildiği çıkarılabilir. Ayrıca mezun öğretmenlere kitap koleksiyonu verilmesi uygulaması halkın okuma kültürünün güçlenmesi için önemli bir atılım olarak görülebilir. Diğer yandan bu uygulamaya son verilmesiyle halkın okuma kültürünün gelişmesinin olumsuz etkilendiğini düşünmek olanaklıdır.

İsmail Hakkı Tonguç’un görevden alınması, 1947 yılı Köy Enstitüleri Yönetmeliği’nin devreye girmesiyle birlikte köy enstitülerindeki serbest okuma etkinlikleri zorunlu olmaktan çıkmıştır. Kaldı ki serbest okuma saatlerinin daha sonra kaldırıldığı da literatürde dile getirilmiştir. Ayrıca 1946 sonrasında

kitaplar suç aleti ve okumak suç gibi görülmeyle başlanılarak kitaplarla ilgili teftişlerde öğrencilerin bavullarının aranması, öğretmenlerin okuma eylemine dair sorguya çekilmesi, bir kitabın cildi kırmızı renk diye burada sol düşünce propagandası yapıldığının ve kitabın sakıncalı olduğunun düşünülmesi gibi aşırı sayılabilecek durumlar yaşanmıştır (Başaran, 1995, s. 36, 2010, s. 48; Altunya, 1990, s. 95'ten aktaran Esen, 2013, s. 60; Eser, 2011, s. 291-292; Evren, 1992, s. 4'den aktaran Makal, 1995, s.48-49; İsfendiyaroğlu, 1960'tan aktaran Başaran, 1995, s. 37; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 250; Ekinci, 1989, s. 214-220'den aktaran Keseroğlu, 2010, s. 696; Makal, 1995, s. 40; Yalçın, 1983, s. 95). Özetle serbest okuma saatlerinin zorunlu olmaktan çıkarılmasının serbest okumanın ihmal edilmesinin önünü açacağını düşünmek mümkündür. Ayrıca İsmail Hakkı Tonguç'un görevden alınması köy enstitülerinin okuma eylemi konusundaki vasıflarını olumsuz etkilemiştir demek mümkündür. Buna karşın içinde bulunulan siyasi ortamın kitap ve okumaya ilişkin gerçekleştirilecek etkinlikler üzerinde olumsuz veya olumlu etkisinin var olabileceği ortaya çıkmıştır. Örneğin siyasi iktidarın değişimiyle köy enstitülerinde bulunan kitaplar zararlı sayılabilecek düşüncelerin enstitülerde yayılma aracı olarak görülse de zararlı sayılacak düşüncelerin yayılımına izin verilmediği Gölköy Köy Enstitüsü Müdürü Hilmi Bilginer tarafından yetkililere bildirilmiştir. Kitaplara dair Gölköy Köy Enstitüsüne ve başka enstitülere teftişler de yapılmıştır. Diğer yandan kitapların içeriğinin zararlı olup olmadığına karar verecek kişilerin bu konuda yetkin olup olmadığı bilinmediği açıklanmıştır (Göl Köy Enstitüsü Teftiş defterinde yer alan 02/03/1947 tarihli teftiş raporundan aktaran Eser, 2011, s. 273; Eser, 2011, s. 274). Buradan kitaplarla ilgili denetimlerin yetkinliğinin kuşkulu olduğu anlaşılabilir. Diğer yandan köy enstitülerindeki öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılmış olmasıyla beraber altı ayda bir enstitüde okunan kitap sayısının 7000 olduğuna ilişkin bir haber bulunmaktadır. Köy enstitülerindeki öğrencilerin okuma kültürü güçlüdür. İvriz Köy Enstitüsünün öğrenci kümeleri tarafından çıkarılan "Oku" adlı bir gazete bulunmakta olup gazetenin adı, "okumak" eyleminin köy enstitülerinde büyük oranda yer bulduğuna işaret etmektedir demek olanaklıdır. İvriz Köy Enstitüsü için gerekli binalar yapılırken önce kütüphane binasının yapılmasına öncelik verilmesi kitaba, kütüphaneye ve okumaya köy enstitülerinde büyük bir değer verildiğinin bir başka kanıtı sayılabilir (Aktan, 1991, s. 26; Apaydın, 1990b, s. 52-53, 1995, s. 28; Başaran, 1995, s. 34; Candoğan, 1990, s. 160-161; Kastamonu-Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü, 1943, s. 2'den aktaran, Eser, 2011, s. 286-287; Koç, 2007, s. 262; Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, 1945'ten aktaran Başaran, 1995, s. 34; Eyüboğlu, 1999, s. 8- 132; Keseroğlu, 2005, s. 33; Koryürek, 1991, s. 18-21; Makal, 1995, s. 42-45, 47-48; Ortaş, 2005, s. 4; Türkoğlu, 1997, s. 267; Yalçın, 1983, s. 94; Yavuz, 2001, s. 102). Buradan okuma eyleminin öneminin köy enstitülerindeki yayınlara yansıtıldığını da görmek mümkündür. Köy enstitülerinde öğrencilerin okuduğu kitapları anlayamıyor olduğuna ilişkin olarak dönemin okuryazar kesiminin iddiaları mevcuttur. Bununla birlikte 1946 seçimlerinden sonra köy enstitülerinde Rusya'da yaşanan devrimden önce ve sonra Rus yazarlar tarafından yazılmış eserlerin ne kadar okunduğuna ilişkin yetkililer Ankara'dan gelip inceleme yapmışlardır (Eyüboğlu, 1999, s. 8, 2001, s.

291; Makal, 1995, s. 40). Ayrıca köy enstitülerinde okunan yabancı uyruklu yazarların ve özellikle sosyalist yazarların yazdığı kitaplar, sosyalizm içerikli kitaplar nedeniyle köy enstitüleri öğrencileri eleştirilmiştir. İsmail Hakkı Tonguç böyle bir yazarın kitabını bir öğretmene hediye ettiği için T.B.M.M.’de hırpalanmıştır (Gedikoğlu, 1971, s. 290, 292; Makal, 1987, s. 25, 1991, s. 96; İsfendiyaroğlu, 1960’tan aktaran Makal, 1990, s. 333). Buradan köy enstitülerinde okunan kitaplar ile ilgili eleştirilerin farklı kesimlerden geldiği anlaşılmaktadır.

Köy enstitüleri öğrencisi Mahmut Makal 1950 seçimlerinden sonra hapse atılıp okuduğu kitaplar evinden toplatılmıştır (Makal, 1995, s. 42). Bununla birlikte sadece yabancı değil köy enstitülerinde bulunan Rauf İnan, Halil Fikret Kanat gibi Türk yazarların yazmış olduğu kitaplarla ilgili soruşturmalar, incelemeler yapılmıştır. Halil Fikret Kanat’ın yazmış olduğu bir kitap yetkililerce adından ve cildinin renginden ötürü sakıncalı sayılmıştır (Evren, 1992, s. 4’ten aktaran Makal, 1995, s. 48-49). Siyasi iktidarın değişmesiyle birlikte öğrencilere daha önceden okutulan Yaşar Kemal gibi birçok yazarın kitaplarının okutulmamasıyla ilgili köy enstitüsü öğretmenlerine baskı yapılmıştır. Özellikle Yaşar Kemal’in eserlerinin komünizm, sosyalizm içeriklidir iddiasıyla köy enstitülerinde okutulmaması için öğretmenlere çok baskı yapılmıştır (Makal, 1987, s. 192; Akşam Gazetesi, 1968’den aktaran Makal, 1995, s. 50). Bu durum siyasi iktidar değişiminin köy enstitülerindeki kitap okuma etkinliği ve kütüphane içeriklerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Özetle içinde bulunulan siyasi durum köy enstitülerindeki okuma etkinliklerini olumsuz etkileyebilecek olsa da köy enstitülerinde kitaba, okumaya çok önem verilmiştir.

Köy enstitülerinde kitaba ve okumaya, okuma alışkanlığı kazanımına önem verilmiş olup bu verilen öneme paralel olarak köy enstitülerinde kitap okuma alışkanlığının ve kütüphane bilincinin bir öğrenciye aşılması sayesinde o öğrencinin bunu kendi köyüne yaymasının sağlanması amaçlanmaktaydı. Serbest okuma saatleri okuma alışkanlığının gelişmesini sağlamıştır. (Köy Enstitülerinin Eğitim ve Öğretimle İlgili İşleri Hakkında Genelge, 1940’tan aktaran Anmeriç ve Rukancı, 2017, s. 52; Apaydın, 1995, s. 28; Başaran, 2010, s. 53; Candoğan, 1990, s. 161; Keseroğlu, 1995, s. 13-14; Koç, 2019, s. 171; Makal, 1995, s. 39-40; Tonguç, İ. H., 1976, s. 91, 101; Yavuz, 2001, s. 102). Ayrıca köy enstitülerindeki öğrenciye okuma alışkanlığı kazandırılarak bunun köy kesimine yayılması amacı sayesinde köylerde de okuma alışkanlığı oluşmaya başlamıştır demek mümkündür. Zira köy enstitüsü öğrencileri de köylü çocuklardan oluşmakta olup 1947’ye kadar köy enstitülerinin kütüphanelerinden köy enstitüsü öğrenci ve öğretmenlerinin dışında köylüler de yararlanabilmekteydi (4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, 1942; Ersoy, 1963, s. 35; Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947). Kaldı ki köy enstitülerinde yetişip köylere dönen eğitimcilerin sayesinde köylülerde okuma alışkanlığı oluşmaya başladığı da dile getirilmiştir (Afacan, 1993, s. 29). Bütün bunlar bağlamında köy enstitüsünde okumaya ve kitaba, kütüphaneye verilen önemin köylere de yansıdığı yani köylülere de aktarıldığı söylenebilir.

Köy enstitülerindeki serbest okuma saatleri ve okuma alışkanlığının geliştirilmesi doğrultusunda kütüphanelerin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda o zaman var olan yayınevlerinden öğrenciler için kitaplar istenmiştir (Candoğan, 1990, s. 161; Keseroğlu, 1995, s. 9-10; Tütengil, 1948, s. 26'dan aktaran Keseroğlu, 2005, s. 36; Yalçın, 1983, 61-63,94-95). Kütüphanelerin gerçek anlamda kurulmaya başlanması 1944 yılını bulmuştur (Keseroğlu, 1995, s. 10). Buna ek olarak köy enstitülerindeki kütüphanelerden öğrenciler ve öğretmenler yararlanmaktaydı (Aktan, 1991, s. 26; Candoğan, 1990, s. 161; Keseroğlu, 2016, s. 78; Köy Enstitüsü Yönetmeliği, 1947; Yalçın, 1983, s. 94). Diğer yandan köy enstitülerinde her ne kadar öğrenci ve öğretmen temelli bir kütüphane yararlanımı ön planda olsa da 1947'ye kadar olan süreçte kütüphanelerindeki kitaplardan öğrenci ve öğretmenlerin yanı sıra köy halkının da yararlanabildiği bilinmektedir (Keseroğlu, 2010, s. 694, 2016, s. 78; 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, 1942; Ersoy, 1963, s. 35; Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947; Yalçın, 1983, s. 94). Bu doğrultuda kütüphane kullanıcısının çeşitliliğinin 1947'den itibaren azaldığı söylenebilir. Diğer yandan kütüphaneden yararlanabilme olanağı bir halkın okuma kültürünü olumlu etkileyebilir. Bu doğrultuda 1947'ye kadar köy enstitüsü kütüphanelerinden yararlanabilme olanağı bulunan halkın bu kütüphaneler aracılığıyla okuma kültürünü geliştirebileceğini düşünmek mümkündür. Bu doğrultuda 1947'den sonra halkın köy enstitüsü kütüphanelerinden yararlanamıyor olmasının halkın okuma kültürünü geliştirmede olumsuz etkisi olduğu düşünülebilir.

Köy enstitülerinin ilk kez kurulduğu zamandan 3-4 yıl sonra köy enstitülerinde kütüphaneler tam anlamıyla kurulmaya başlanmıştır arada bu kadar zaman farkının olmasının nedeni köy enstitüleri ilk kurulduğunda öğrencilerin okuma bilmiyor olmasıdır. Başka bir ifade ile ilk zamanlarda köy enstitülerindeki kütüphaneler tam anlamıyla kurulmuş sayılmaz ve bu durum, öğrencilerin okumayı bilmemesiyle açıklanmıştır (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 51; Arıkan, 1950, s. 98; Keseroğlu, 1995, s. 10). Diğer yandan Gölköy Köy Enstitüsü gibi kimi köy enstitülerinin köy enstitüsü olmadan önce- köy öğretmen okulu iken- kütüphanelerinin bulunduğu da var olan bilgiler arasındadır (Eser, 2011, s. 269; Göl Köy Öğretmen Okulu Müdürlüğü, 1940, s. 7'den aktaran Eser, 2011, s. 270). Diğer yandan köy enstitülerinde ilk kurulan kütüphaneler genel enstitü kütüphanesi olup bunu sınıf kitaplıkları denilen sınıf içi kütüphanelerin kuruluşu izlemiştir (Keseroğlu, 2005, s. 36). Bu durumdan köy enstitüsü kütüphanelerinin oluşum sürecinde enstitülerin fiziksel olanaklarının ve öğrencilerin okuma-yazma bilme durumunun etkin olduğu sonucu çıkarılabilir.

Kitaplıkların kurulumu ve kullanımında ve kitapların özetlenmesinde küme başı öğretmen nezaretinde okuma alışkanlığının geliştirilmesi, kütüphane kullanım alışkanlığının kazandırılması anlayışı bulunmaktaydı (Tütengil, 1948, s. 26'dan aktaran Keseroğlu, 1995, s. 9-10, 2005, s. 36). Ayrıca küme başı gözetiminde yapılan okumalarda anlaşılmayan bir yer olursa öğrenci bunu küme başı öğretmene soruyordu (Keseroğlu, 2005, s. 35)."Okuma işinin verimli ve faydalı bir yoldan yürütmesi için küme başları tarafından çocuklara okuduklarının özetleri çıkarttırılıyor, bunlar gözden geçirilerek üzerinde konuşmalar yapılıyordu" (Tekben, 2005, s. 82'den aktaran Keseroğlu, 2016, s. 78). Bu özetler özel

defterlerde tutuluyordu (Keseroğlu, 2005, s. 35). Bütün bunlar dolayında okuma alışkanlığının kazandırılması konusunda öğretmenlerin öneminin köy enstitülerinde fark edildiği ancak nitelikli özellikte kütüphanecilerin bu konudaki öneminin anlaşılmadığı görülmektedir. Zira o zamanlar kütüphaneciliğe ilişkin bir üniversite eğitimi verilme de köy enstitülerinin kütüphanelerinde çalışabilmek adına o zamanların kütüphanecilik kurslarını tamamlama şartı bulunduğuna dair bir bilgiye ulaşılamamıştır ve köy enstitüsü kütüphanelerinde çalışan kişilere böyle bir kurs verilip verilmediğine dair de bir bilgiye rastlanmamıştır.

Köy enstitülerinde öğrencilerin ve bu bağlamda toplumun gelişmesi için kütüphanelerin nitelikli bir yapıda olması İsmail Hakkı Tonguç tarafından da önemsenmiştir (Tonguç, 1976, s. 101). Bunun paralelinde köy enstitüsü öğrencilerinin okuma kültürünün güçlü olması da İsmail Hakkı Tonguç tarafından ve bu dolayda köy enstitülerinde önemsenmiştir (Eser, 2011, s. 268; Keseroğlu, 2005, s. 35; Milli Eğitim Bakanlığı, 1947, s. 20-21; Tonguç, 1976, s. 91; 78-79, 91, 181; Türkoğlu, 1997, s. 267-268). Köy enstitülerinde kitaplıkların, kitap okuma ve kütüphanelerin öğrenci gelişimine doğrudan olumlu katkı sağlayacağı anlayışı bulunmaktadır ve köy enstitülerindeki kütüphaneler öğrencilere okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmak, öğrencilerin gelişimine yardımcı olmak amaçlarını taşımaktadır (Göl Köy Enstitüsü, 1942, s. 1’den aktaran Eser, 2011, s. 270; Koç, 2019, s. 170; Maarif Vekilliği, 1943, s. 97-98; Okuturlar, 2001, s. 460-462). Ayrıca köy enstitüsü kütüphaneleri okul kütüphanesi olup öğrencilerin kişisel okuma gereksinimlerini karşılayarak ve derslerine ilişkin bilgilerini arttırmayı sağlayarak öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmak, öğrencilere kitap ve kütüphane kullanmayı öğretmek amaçlarını da taşımaktadır (Eser, 2011, s. 269; Keseroğlu, 2005, s. 32, 2010, 695; Koç, 2019, s. 170; Okuturlar, 2001, s. 461). Özetle okumakla toplumun gelişeceği anlayışının köy enstitüleri kurucusu dolayısıyla köy enstitülerinde yer aldığı söylenebilir ve günümüzdeki okul kütüphanesi amaçlarının köy enstitüsü kütüphanelerinde gerçek kimliğini bulduğu söylenebilir.

Köy enstitülerinde ilerleyen zamanlarda sınıflardan bağımsız kütüphanelerin yanında sınıf kitaplıkları oluşturulmuştur. Bu oluşumun temelinde kitaplara kolay erişim esası bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin koleksiyonunda Türk ve Dünya klasikleri bulunmaktaydı ancak yine de bu kütüphanelerin dermesinde ağırlıklı olarak derslere yönelik bilgi kaynakları mevcuttu (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 52; Aktan, 1991, s. 26; Keseroğlu, 2005, s. 36; Koç, 2019, s. 170). Örneğin Kepirtepe Köy Enstitüsünde var olan kitap sayısı 1400’den fazla olup bu kitaplar tarih, fizik, edebiyat, tarım, meslek kitapları gibi çeşitli konularda kitaplardı (Maarif Vekilliği, 1944, s. 200’den aktaran Başaran, 1995, s. 33-34). Diğer yandan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe çevirisi yayınlanan dünya klasikleri, köy enstitülerinin kitap koleksiyonunda yer bulmaktaydı (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 52; Başaraan, 1990, s. 43; Candoğan, 1990, s. 161; Keseroğlu, 2005, s. 36, 2016, s. 76; Makal, 1991, s. 96, 1995, s. 41). Ayrıca Gölköy Köy Enstitüsü Kütüphanesi’nin koleksiyonunda klasik eserler bulunmaktaydı (Eser, 2011, s. 274). Buradan köy enstitüleri kütüphane koleksiyonlarının derslerle ilgili gelişmeye olduğu kadar öğrencilerin edebi

kültürünün artmasına yönelik de geliştirildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca köy enstitülerinin kütüphane koleksiyonlarının var olduğu dönemde sayıca da fazla kitap içerdiği de düşünülebilir.

Köy enstitülerinde öğrencilerin dersle ilgili veya ders dışı bilgi ve kültür seviyesinin artırılması için kütüphanelerin zengin bir koleksiyonunun olmasına önem verilmiştir. Ayrıca o dönemlerde Türkçeye çevrilen yabancı dildeki klasikler ve Türk yazarlarının eserleri öğrencilerin bilgi ve kültür seviyesinin artmasına yardımcı olan birer etken olarak görülmüştür (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 52; 435 Sayılı Enstitülerdeki Eğitim-Öğretim'in Düzenlenmesi Genelgesi, 1940'tan aktaran Demircan, 2007, s. 21; Esen, 2013, s. 41; Eser, 2011, s. 245; Koç, 2019, s. 170-171; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 94; Okuturlar, 2001, s. 460-461). Buradan köy enstitülerinde kültürel gelişime önem verildiği ve bunun okumakla sağlanmak istediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte köy enstitülerindeki kütüphanelerdeki kitapların sayıca fazla olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Gölköy Köy Enstitüsünün kütüphanesinde 2000'den fazla kayıtlı eser bulunmaktaydı (Eser, 2011, s. 279). Ayrıca kütüphanesinin koleksiyonundaki kitapların toplam sayısı yirmi bin olarak belirtilen bir köy enstitüsü-Aksu Köy Enstitüsü-de bulunmaktadır (Tan, 2010, s. 140, 142). O dönemdeki yayın sayısı, teknolojik gelişim ve bilgi erişimdeki zorlu koşullardan dolayı günümüzdeki kadar fazla olamayacağı hesaba katılırsa köy enstitülerindeki kütüphanelerde koleksiyonunun sayıca zengin olduğu Gölköy Enstitüsü örneğinden de anlaşılabilir.

Köy enstitüsü kütüphanelerinin koleksiyonu Milli Eğitim Bakanlığının önerdiği kitaplar, piyasada satılmakta olan yani yasaklı olmayan eserler, köy yaşamını ilgilendiren konuda veya derslerle ilgili bilgilerini artırmaya yarayacak nitelikte olmak üzere katalog, ansiklopedi, dergi vb. birçok farklı türde kaynağı içermekteydi ve öğrencilerin bunları kullanmaya yönlendirilmesi esastı. Ayrıca Hasan Âli Yücel'in çevirisini yaptırdığı klasikler de enstitü kütüphanelerinde bulunmak zorundaydı (Arman, 2016, s. 374; Koç, 2019, s. 170-171; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 94; Okuturlar, 2001, s. 460-461). Köy enstitüsü kütüphanelerinde tarım dersiyle ilgili kitapların bulunması da gerekmektedir (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947). Bütün bunlardan kültürel gelişim ve ders başarısının yanı sıra bilgi erişimin yönlendirme yoluyla kolaylaştırılması amacının da köy enstitüsü kütüphanelerinde katalog bulunması zorunluluğu üzerinden, köy enstitüsü kütüphanelerinde bulunduğu anlaşılabilir.

Köy enstitülerinde kütüphanenin amaçları, kütüphane işlerinin nasıl yürütüleceği Köy Enstitüsü Sınıf Kitaplığı Yönetmeliği çıktıktan sonra bu yönetmelikle yürütülmüştür. Bu yönetmelikte ödünç verme işleminin nasıl yürütüleceği, kütüphanelerin kuruluş amaçları ve sorumluları, sorumlularının görevleri gibi birçok nokta açıklanmıştır (İlköğretim Dergisi, 1949'dan aktaran Okuturlar, 2001, s. 462-464). Bunun dışında 1947 yılında yayınlanan Köy Enstitüleri Yönetmeliğinde de kütüphanede işlerin kim tarafından, nasıl yürütüleceği açıklanmıştır. Köy Enstitüsü Sınıf Kitaplığı Yönetmeliği ve 1947'de çıkarılan Köy Enstitüleri Yönetmeliği kapsamında şunlar söylenebilir:

Kitaplıklardan ve kütüphaneden, buradaki kitapların sınıflaması, kitaplığın ve kütüphanelerin açılış ve

kapatılış saatleri vb. işlerden kitaplık memuru, ayniyat mutemedi sorumludur. Kitaplık memuru yoksa bu iş bir öğretmene verilir ve öğretmene kitaplık kolu bu konuda yardımcı olurdu. Kitaplık kolu kütüphanedeki eserlerle ilgili alınıp verilme işlemine dair bir kitap alıp verme defteri tutardı. Öğrenciler bir bilgi kaynağının temini için para verdilerse bunun da kaydı para kayıt defterinde kitaplık kolunca tutulmaktaydı, öğrencilerin ödünç aldığı kitaplar için künye defterinde kayıt tutulmaktaydı (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947; İköğretim Dergisi, 1949’dan aktaran Okuturlar, 2001, s. 462-463). Ayrıca kitaplık memurunun dışında kitaplıklar için köy enstitülerinde kitaplık başkanı bulunmaktaydı (İnan, 1976, s. 81-82’den aktaran Keseroğlu, 2010, s. 696). Bütün bunlara paralel olarak Candoğan(1990, s. 160) tarafından İvriz Köy Enstitüsündeki kitaplığa, kitaplık memuru öğrencinin yanına verilene dek, nöbetçi öğrencinin baktığı ve kitap ödünç verme konusunda öğrencilere kart yazarak kitapları ödünç verip kitabın geri getirileceği zamanı takip ettiği dile getirilmiştir. Kitaplık memuru ilgili nöbetçi öğrencimim yanına verildikten sonra kitaplığın daha düzenli çalışır hale geldiği de yine Candoğan (1990, s. 160) tarafından dile getirilmiştir. Buradan köy enstitülerinde kütüphanelerle ilgili işlemlerin kayıtlı şekilde yürütülmesine özen gösterildiği ve köy enstitüsü kütüphanelerinde nitelikli kütüphanecilerin bulunmadığı anlaşılabilmektedir. Ancak o zamanlar Türkiye’de bilgi ve belge yönetimi bölümü bulunmadığından nitelikli kütüphaneci eksikliği doğal karşılanmaktadır. Ayrıca sorumlu kişi ve personel sayısındaki artışın köy enstitüsü kütüphanelerin işlerliğini olumlu etkilediği de anlaşılabilmektedir.

Okuma için yararlı kitapları seçen kişi küme başı olarak belirtilmiştir (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947). Bu bağlamda genel anlamda kütüphane koleksiyonun geliştirilmesinden küme başı sorumludur diye düşünülebilir. Koleksiyonlar enstitü idaresi, öğrenciler ve bakanlığın kitap satın alması veya bağışlaması yoluyla geliştirilmiştir (Tütengil, 1948, s. 26’dan aktaran Keseroğlu, 1995, s. 9; Makal, 1995, s. 47). Ayrıca küme başı denilen kişi öğrencileri genel anlamda kitap okumaya yönlendirmekle görevli iken tarım başı denilen kişi de tarım konusu özelinde kitapların edinilmesi ve öğrencilere okutulması konusunda görevlidir. Bununla birlikte enstitü müdürleri enstitülerin kütüphane işleri ile ilgili rapor hazırlayıp bakanlığa gönderirler ve kitap satın alımı ile ilgili kayıtları da düzgün şekilde tutmak zorundadırlar (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947). Bununla birlikte genel olarak öğrencinin kitaplardan, kütüphane ve kitaplıklardan faydalanması için öğretmen öğrenciyi yönlendirilmekteydi. Öğrenciler okudukları kitapların bibliyografik bilgileri bir deftere kaydederdilerdi. Ayrıca kütüphaneler için alınan kitapların kaydedildiği bir defter de bulunmaktaydı. Buna ek olarak öğrencilerin kütüphaneye kaydı yapıldıktan sonra öğrencilere aldıkları kitaplara dair kitap kayıt fişi verilmesi ve yıl sonunda hangi öğrencinin kaç kitap okuduğunun bu fişler aracılığıyla tespiti de söz konusuydu (Eser, 2011, s. 274; Makal, 1995, s. 46; Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947; Yavuz, 2001, s. 102). Bütün bunlardan köy enstitüleri öğretmenlerine okuma kültürünün öğrencilerde geliştirilmesi açısından büyük sorumluluk atfedildiği görülmektedir. Ancak eğer öğretmenlerin okuma kültürü zayıfsa bu konuda öğrencileri de geliştirmeyeceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin okudukları kitaplara

yönelik kaynakçaların köy enstitülerinde oluşturulduğu görülmekte olup okunan kitapların neler olduğuna ilişkin bilgi edinilmesi ve hangi öğrencinin okuma alışkanlığını ne kadar geliştirdiğine ilişkin bu kaynakçadaki kitap bilgilerinden, dolayısıyla kitap sayısından tespit etmek mümkün sayılabilir.

Köy enstitülerinde öğrencilerin ne kadar kitap okuduğunun kaydı yıllık okuma çizelgeleriyle de tutulmuştur. Bu kayıtlardan öğrencilerin bir yıl içinde çok fazla kitap okuduğu anlaşılmaktadır (Koryürek, 1991, s. 18-21; Makal, 1995, s. 47-48). Bu doğrultuda öğrencilerin okuma kültürünün ne kadar geliştiğiyle ilgili bilginin kütüphane kitap kayıt fişi ve ödünç alınan kitapların kaydedildiği defter dışında çizelgeden de öğrenilebileceği özetle farklı kaynaklardaki kayıtlardan anlaşılabilirliği görülmektedir.

Kitaplığın bilimsel esaslara göre sınıflaması yapıldı ve herhangi bir demirbaşın dolayısıyla kitapların enstitü sınırları dışına Bakanlığın haberi olmadıkça veya kitapların küme öğretmeninin müsaadesi olmadıkça çıkması yasaktır (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947; Okuturlar, 2001, s. 464). Buna ek olarak kitaplık dışında okuma yapmak isteyenlere köy enstitüsünün hazırladığı özel bir yönetmelik doğrultusunda kitap ödünç verilirdi (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947). Buna göre kütüphanede raf düzeninin bilinçsizce yapılmadığı ve derme koruma bilincinin köy enstitüsü kütüphanelerinde var olduğu söylenebilir.

Köy enstitüsü kütüphaneleri ve kitaplıklarında bir kitabı kaybeden biri olursa bunun parasını ödemekle yükümlüydü (Ancak eğer kimin kaybettiği belli değilse öğretmen bu konuda dikkatsiz davrandığı için bu parayı kendi öderdi (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947) Emanet kitap kaybolursa bunun bedeli sınıfça karşılanırdı (Okuturlar, 2001, s. 464). Bütün bunlardan günümüzde kütüphanelerde bulunan kaybolan kitabın bedelinin kitabı kaybeden kullanıcıdan tahsil edilmesi anlayışının daha geniş kapsamlı bir şekilde köy enstitüsü kütüphanelerinde var olduğu anlaşılabilir.

Köy enstitülerindeki kütüphanelerden ödünç aldığı kitabı geri getirmeyerek disiplinsiz davranan öğretmenler bulunmaktaydı ancak kitaplık başkanları kitapların geri getirilmesi konusunda hassastı (İnan, 1976, s. 81-82'den aktaran Keseroğlu, 2010, s. 696). Bütün bunlardan günümüzde ödünç aldığı kitabı getirmekte sorumsuz davranan kullanıcı sorununun geçmişte köy enstitüsü kütüphanelerinde de bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca köy enstitüsü kütüphanelerinde çalışan sorumlu personelin derme koruma bilincinin geliştiği söylenebilir.

1947 yılı Köy Enstitüleri Yönetmeliği'nde köy enstitüsü kütüphanelerinde koleksiyonun eğitim paralelinde geliştirilmesi gerektiği, bu konuda öğretmenlerin yapacakları, kitapların nasıl ödünç verileceği, kütüphaneci atanması gibi birçok noktaya açıklık getirilmiştir (Keseroğlu, 2005, s. 37; Köy Enstitüsü Yönetmeliği, 1947). Ancak ülkemizde ilk kütüphanecilik bölümünün 1954 yılında açıldığı göz önünde bulundurulduğunda buraya atanacak kütüphanecilerin nitelikli olup olmadığı tartışılabilir. Örneğin Gököy Köy Enstitüsünde Hasan Yücel ve Mehmet Çakır Tosyalıoğlu gibi öğrenciler

kütüphanecilik yapmıştır. Daha sonrasında köy enstitüsünde kütüphaneden sorumlu öğretmen ve her sınıftan iki görevli öğrenci olması gerektiğine ilişkin bir karar verilmiştir (Göl Köy Enstitüsü, 1941, s. 1’den aktaran Eser, 2011, s. 270; Saydur ve Yılmaz, 1994, s. 130, 159). Bu durum nitelikli kütüphaneci eksikliğini göstermektedir. Ancak o zamanlar bilgi ve belge yönetimi bölümünün Türkiye’deki üniversitelerde henüz kurulmamış olmasından dolayı bu eksiklik doğal bir durum olarak görülmektedir.

Benzer şekilde İvriz Köy Enstitüsünde kütüphaneye gereksinim duyulunca bir dersliğin bir bölümüne kitaplıklar öğrenciler tarafından yapılarak konulmuş ve enstitü için kütüphane oluşturulmuştur. Burada kitapların raflara dizilmesi öğrenciler tarafından yapılmıştır. Ayrıca ödünç verme hizmeti de dönüşümlü olarak burada çalışan öğrenciler tarafından yürütülmüştür (Candoğan, 1990, s. 160-161; Şimşek, 1995, s. 53-54). Diğer yandan genel olarak köy enstitüsü enstitü kooperatiflerince yayınevlerinden öğrenciler için kitaplar indirimli olarak alınır. Ayrıca Pamukpınar Köy Enstitüsünde enstitü kooperatifinin öğrenciler için yayınevlerinden indirimli olarak alınan kitapların yine öğrencilere indirimli olarak satıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte öğrenciler köy enstitülerinde kendi kişisel kitaplıklarını kurmaya da başlamışlardır. Kişisel kitaplıklarını kurmanın yanında öğrenciler yine enstitüdeki kütüphaneden yararlanmıştır. Öğrenciler kendilerine kitap alırken buna gücü yetmeyen arkadaşlarının da kitap okuması adına kitapları değiş tokuş yoluyla okuma yoluna başvurmuşlardır. Köy enstitülerinde kitaplıklardan sorumlu görevli öğretmenler, kitaplık memuru ve öğrencilerin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca köy enstitülerinde yıpranan kitaplar resim-iş dersinde onarılmıştır (Candoğan, 1990, s. 160- 161; Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, 1945’ten aktaran Başaran, 1995, s. 34, 2010, s. 55; Kastamonu-Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü, 1947, s. 9’dan aktaran Eser, 2011, s. 272; Keseroğlu, 2016, s. 78; Yalçın, 1983, s. 61-62). Bununla birlikte kitapların ciltlenme işi Gök köy Köy Enstitüsünde öğrenciler tarafından yapılmakta böylece hem öğrenciler ciltçilik mesleğini öğrenmekte hem de kitaplar konusunda yaralı bir işin öğrenciler tarafından yapıldığı görülmektedir (Kastamonu-Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü, 1947, s. 9’dan aktaran Eser, 2011, s. 272). Diğer yandan başka köy enstitülerinde de yıpranan kitapların tamir edildiği, tamir edilemeyecek gibi olan kitapların yerine yenisinin alındığı belirtilmiştir (Tan, 2010, s. 142).

Bu örneklerden anlaşıldığı üzere koleksiyon geliştirilmesi hususunda satın alma yolunun genel anlamda tercih edildiğine kanıt sayılabilmektedir. Bununla birlikte kütüphanecilik eğitimi almış kişilerin eksikliğinden ötürü gerçek anlamda bir kütüphanecinin yapacağı işlerin öğretmenler, öğrenciler tarafından yürütüldüğü, gerçek kütüphanecilerin eksik olduğu kanıtlanmaktadır. Ancak o dönem Türkiye’de bilgi ve belge yönetimi bölümü üniversitelerde olmadığından bu eksiklik doğal görülebilmektedir.

Köy enstitüleri için kütüphaneler olmazsa olmaz nitelikte olup köy enstitülerinde yapılan okuma etkinlikleri sayesinde öğrenciler okuma sevgisi, alışkanlığı kazanmış, kütüphane bilinci edinmiş ve bu konuda çevrelerine örnek olmuşlardır. Diğer yandan köy enstitülerinde sadece öğrenci değil

öğretmenlerin de okuma alışkanlığı ve kütüphane bilinci edinmesi önemsenmiştir (Aktan, 1991, s. 26; Keseroğlu, 2005, s. 36; Koç, 2019, s. 169-170-172). Buna rağmen kütüphaneler köy enstitülerinin en az gelişmiş yerleri olarak değerlendirilmiştir özellikle kitap danışma kaynağı açısından zayıf olduklarına ilişkin bir rapor mevcuttur (Eser, 2011, s. 277-278). Her ne kadar kütüphaneler köy enstitülerinin en az gelişmiş yerleri olarak görülse de var oldukları dönemde kuruluş amaçlarını yerine getirmiş oldukları görülmektedir.

Köy Enstitüsü Kütüphanelerinin Günümüze Etkisi

Köy enstitüsü kütüphanelerinin bir okul kütüphanesi olarak içerdiği kaynakların-köy enstitülerinde hem teorik hem de iş eğitimi niteliği olan çeşitli dersler verilmesinden dolayı- konu zenginliğinin günümüzdeki okul kütüphanelerinden daha fazla olduğu düşünülebilir. Diğer yandan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (2001) incelendiğinde öğrencinin eğitimine yardımcı olmak amacıyla gerekli kaynakları barındırmak anlayışının var olduğu görülmektedir. Geçmişte köy enstitüsü kütüphanelerinde bulunan, derslere yardımcı kaynak barındırma anlayışının- kaynak türü açısından daha dar kapsamlı da olsa- günümüzdeki okul kütüphanelerine de aktarıldığı düşünülebilir.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin okuma kültürünün güçlendirilmesi köy enstitülerinde esastır (Apaydın, 1995, s. 27-28; Candoğan, 1990, s. 161; Eser, 2011, s. 268; Günyol, 1995, s. 25; Keseroğlu, 2005, s. 32, 2016, s. 76-77; Öğretim Umum Müdürlüğü, 1943'ten aktaran Koç, 2019, s. 169; Koç 2019, s. 170; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 26, 2005, s. 251; Makal, 1995, s. 38; Tonguç, 1976, s. 78-79, 91, 181; Türkoğlu, 1997, s. 268). Ayrıca okuma alışkanlığının kazanılmasını köy enstitüsü kütüphanelerinin amaç edindiği Koç(2019, s. 170) tarafından belirtilmiştir. Bunun için öğretmenlerin birbirleriyle ve çok kitap okuyan kişilerle iş birliği yapması gerektiği de açıklanmıştır (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005, s. 251). Okuma kültürü konusunda günümüzde Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (2001)'inde yalnızca öğrencilerin okuma alışkanlığına değinilmiştir. Bütün bu bilgiler bağlamında bir okul kütüphanesi olarak kabul edilen köy enstitüsü kütüphanelerinin okuma kültürü kazandırma konusunda hem öğretmene hem öğrenciye hem de halka önem verdiği görülmekte olup, okuma kültürü kazandırılacak kişi türü konusunda köy enstitülerindeki anlayışın daha dar kapsamlı olarak günümüzde okul kütüphanelerinde yer bulduğu söylenebilir. Diğer yandan günümüzde halk kütüphanelerinde okuma kültürü kazandırılacak kişi kitlesi konusunda bir daralma olmadığı, köy enstitüsü kütüphanelerinde bu konuda önemsenen bütün kullanıcı türlerinin günümüzde halk kütüphanelerinde de önemsendiği; Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012) çerçevesinde söylenebilir.

Üniversite kütüphanelerinin her biri üniversitelerin özelinde karar ve yönetmeliklerle varlıklarını sürdürmektedirler ve okuma kültürüne üniversite kütüphanelerinde vurgu yapıldığı bilgisine literatürde rastlanmamıştır. Bununla birlikte Milli Kütüphanenin yasasında da okuma kültürü konusunda bir amaca rastlanmamıştır (Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun, 1950). Dolayısıyla okuma kültürü ile

ilgili amaç köy enstitüsü kütüphanelerinden günümüz halk kütüphanelerine ve okul kütüphanelerine aktarılmıştır diye düşünmek mümkündür.

Köy enstitüsü kütüphanelerinin yönetmelikler aracılığıyla idare edildiği görülmüştür. 2018 yılına kadar Milli Kütüphanenin yasası var olmuştur. Bu yasa 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır (Milli Kütüphane, 2019; Milli Kütüphanenin Kuruluşu Hakkında Kanun, 1950; 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 2018). Milli Kütüphane dışındaki kütüphaneler için Türkiye’de yönetmeliklerle, resmi kararlarla yasal olarak var olma durumu devam etmektedir (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012; Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2001; Sefercioğlu, 1983). Ayrıca köy enstitüsü kütüphanelerinde kütüphanecilik eğitimi almış kişilerin eksikliği görülmektedir. Bu kapsamda köy enstitüsü kütüphanelerinde bir kütüphanecinin yapacağı kütüphanelerle ilgili bütün görevlerin öğrenciler, öğretmenler, kitaplık kolları aracılığıyla yürütüldüğü görülmektedir. Ancak köy enstitülerinin var olduğu dönemde Türkiye’de akademik olarak bilgi ve belge yönetimi bölümünün bulunmaması nedeniyle bu durum köy enstitüleri için doğal karşılanmaktadır. Günümüzde Türkiye’de üniversitelerde birçok bilgi ve belge yönetimi bölümü kurulmuştur (Yüksek Öğretim Kurulu, t.y.). Ancak kütüphanelerde gerçek (eğitilmiş) kütüphaneci eksikliği hâlâ devam etmektedir (İleri, 2013; Yılmaz, 2015). Bu eksiklik özellikle okul kütüphanelerinde daha yoğun olarak görülmekte olup okullarda kütüphanelerin sorumlusu olarak öğretmenlerin ya da alan dışı okul memurlarının görevlendirilmesi gibi uygulamalar mevcuttur (İleri, 2013; Yılmaz, 2015). Özetle nitelikli (kalifiye) kütüphaneci eksikliği sorunu köy enstitüsü kütüphanelerinden günümüz kütüphanelerine aynı şekilde aktarılmıştır. Bu soruna yönelik okul kütüphanelerinde bulunan çözümler geçmişte köy enstitüleri kütüphanelerinde personel çalıştırma konusunda yapılan uygulamalar ile bire bir aynıdır. Bu eksiklik günümüzde kütüphanelerin hizmet kalitesini olumsuz etkilemektedir ve bu eksikliğin bir an önce giderilmesi önemlidir.

Tartışma

Köy enstitülerinde öğrenci olmak için birçok nitelik arandığı ve bu niteliklerden birinin tam zamanlı köy okullarına en az üç yıl gitmiş olmak veya tam zamanlı köy okullarından mezun olmak olduğu görülmektedir (Gedikoğlu, 1971, s. 58-60; Kaplan, 2002, s. 48; Keseroğlu, 2016, s. 74; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 93, 2005, s. 71, 78; Makal, 1995, s. 38; Milli Eğitim Bakanlığı, 1941, s. 230-231; Oğuzkan, 1990, s. 14; Tonguç, 2009, s. 280; 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, 1940; Yücel, 1993, s. 47). Bununla birlikte köy enstitülerinde ilk zamanlar düzenli, işlerliği olan bir kütüphanenin var olmadığı, köy enstitülerindeki öğrencilerin okuma-yazma bilmemesinin kütüphanelerin gerçek anlamda köy enstitülerinde kurulmasını geciktirdiği de açıklanmıştır (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 51; Eser, 2011, s. 269; Keseroğlu, 1995, s. 10; Arıkan, 1950, s. 98). Bu bağlamda

köy enstitülerinde öğrenci olmak için aranan tam zamanlı köy okullarından mezun olma niteliğinin olmazsa olmaz bir nitelik olmadığı söylenebilir.

Köy enstitülerinde gelişimin bilgi ile olacağı anlayışının var olduğu birçok kaynakta açıklanmıştır. Bununla birlikte bu anlayış bilgiye, kütüphaneye verilen değer artmasını sağlamıştır (Apaydın, 1995, s. 27-28; Demircan, 2007, s. 21; Keseroğlu, 2005, s. 35, 37-38; Maarif Vekilliği, 1943, s. 98; Tonguç, 1976, s. 91, 2019, s. 677-679; Türkoğlu, 1997, s. 266-268). Köy enstitülerindeki bu durum günümüzdeki bilgi toplumu kavramı ile benzer görülebilir. Ayrıca literatüre dayalı olan bu çalışmada verilen bilgiler ve varılan sonuçlar da köy enstitülerinde gelişimin bilgiyle olacağı anlayışının var olduğu ve bu bağlamda bilgiye, kütüphaneye verilen değer arttığı- yukarıda gönderme yapılarak sıralanan çalışmaları desteklemektedir (Sonuçlar için bakınız: Sonuç ve Öneriler).

Köy enstitüsü kütüphanelerinin okuma kültürü üzerinde olumlu etkisinin olması konusunda birçok kaynakta çeşitli bilgiler açıklanmıştır (Aktan, 1991, s. 26; Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 52; Başaran, 1995, s. 34; 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu, 1942; Ersoy, 1963, s. 35; Tütengil, 1948, s. 26'dan aktaran Keseroğlu, 2005, s. 36; Koç, 2019, s. 170; Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947; Okuturlar, 2001, s. 461-462). Toplumun okuma kültürünün geliştirilmesi -öğrenci ve halk düzeyinde- okul ve halk kütüphanelerinde de günümüzde görülmektedir (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012; Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2001). Köy enstitüsü kütüphanelerindeki bu durumun günümüzde halk ve okul kütüphanelerinde toplumun okuma kültürünün arttırılmaya çalışılması için uğraşılmasına zemin hazırladığı düşünülebilir.

Bu çalışmada köy enstitülerinin ve köy enstitüsü kütüphanelerinin okuma kültürü güçlü, okuduğunu anlayan öğrenci yetiştirmedeki başarısına dair bu çalışmada çeşitli bilgiler ortaya konulmuştur. Bu bilgiler Keseroğlu(2010), Keseroğlu(2016) ve Koç(2019) tarafından yapılan çalışmalarda köy enstitüleri ve köy enstitüsü kütüphanelerinin okuma kültürü güçlü ve okuduğunu anlayıp uygulamaya aktaran öğrenci yetiştirmedeki başarısına dair varılan sonuçları desteklemektedir. Bunun yanında bu çalışmada; köy enstitülerinde ve köy enstitüsü kütüphanelerinde öğrencinin yanında öğretmenin de okuma kültürünün güçlü olmasının önemsendiği, öğretmenlerin de öğrencilerin okuma kültürünün güçlü olması için çalışması gerektiği bilincinin var olduğu açıklanmıştır. Diğer yandan Keseroğlu (2010, s. 697) tarafından yapılan çalışmada da köy enstitülerinde okuma konusunda gösterilen başarı nedeniyle kütüphanecilik açısından temel hedef kitlenin öğretmenler olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Keseroğlu (2010, s. 697) tarafından varılan bu sonuç Tonguç (1976, s. 181) tarafından dile getirilen öğretmenlerin okuma alışkanlığının zayıf olmasından dolayı öğrencileri okumaya yeterince teşvik edememeleri şikayetini de desteklemektedir. Ancak bu çalışmada Keseroğlu(2010)'nun çalışmasında vardığı sonuçlardan biri olan okuma alışkanlığını geliştirmede başarı sağlanması açısından okul kütüphaneciliğinde temel hedef kitlenin öğretmenler olması gerektiği sonucuna somut

olarak varılmamıştır. Zira bir öğrencinin okuma kültürünün güçlendirilmesinde tek faktör öğretmenmiş gibi temel hedef kitlenin okul kütüphaneciliği açısından öğretmenler olması gerektiğinden emin olunamamıştır. Sonuçta bir öğrenci çevresini (öğretmenini) okuma alışkanlığı konusunda örnek alacak olsa da bir alışkanlığı edinmede içsel istek de önemli olabilir. Bu bağlamda bu çalışma ile Keseroğlu(2010)’nun çalışmasında okul kütüphaneciliğinde temel hedef kitlenin öğretmen olmasının okuma alışkanlığı edindirmedeki önemi konusunda bir farklı yön bulunuyor olsa da öğretmenlerin okuma kültürünün gücüne yapılan vurgudan dolayı bu çalışma ve Keseroğlu(2010)’nun çalışmasının benzediği görülmektedir. Diğer yandan Keseroğlu(2010, s. 697) tarafından gençlerin günümüzde okuma alışkanlığının zayıf olduğu ve bunun güçlendirilmesi için köy enstitülerinde olduğu gibi öğretmenlerin ders içi ve ders dışında güçlü bir okuma kültürüne sahip olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada verilen bilgiler ve varılan sonuçlar, yapılan öneriler Keseroğlu (2010, s. 697)’nun bu sonucunu desteklemektedir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Sonuç ve Öneriler). Ayrıca Keseroğlu (2016, s. 79) tarafından “Okuma konusunda Türkiye’de en önemli ve başarılı eğitim sistemi Köy Enstitülerinde uygulanmıştır.” şeklinde bir bilgi verilmiştir. Bu çalışmada da köy enstitülerinin okuma alışkanlığı edindirmedeki önemi tekrar vurgulanmış olup bu çalışma köy enstitülerinin okuma konusundaki başarısına dair Keseroğlu(2016)’nun çalışmasını destekler niteliktedir.

Köy enstitülerinde kızların ve erkeklerin birlikte okuma anlayışının bulunması söz konusudur (Arman, 2016, s. 412; Kaplan, 2002, s. 48, 55-56; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2004, s. 10; Tonguç, 1976, s. 36, Tuna, 2009, s. 22). Bu durum kütüphaneden de kız ve erkek öğrencilerin birlikte yararlanmasını sağlamıştır denilebilir. Karma eğitimden doğan bu durumun günümüzde kütüphanecilikte kadın ve erkek kullanıcıları ayırmadan hizmet sunmayı sağladığını düşünmek mümkündür.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma ile köy enstitüleri ve köy enstitüsü kütüphaneleri hakkında toplumsal gelişim ve kütüphanecilik konularında birçok sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda okuma kültürü kazandırma konusunda günümüz için kütüphanecilik ve öğretmenlik, Türk Edebiyatı alanlarını kapsayacak şekilde bir öneri getirilmiştir. Bütün bu sonuçları ve öneriyi şöyle sıralamak mümkündür:

- Köy enstitüleri öğrencilerin, öğretmenlerin ve bu dolayda halkın kişisel, eğitimsel gelişimini olumlu etkilemiştir.
- Köy enstitülerindeki eğitim programları toplumun cinsiyetlere dayalı iş beklentilerinden etkilenmiştir. Zira çocuk bakıcılığı, dikiş gibi dersler kızlara özel iken demircilik, marangozluk, dülgerlik gibi dersler erkeklere özel olmuştur.

- Köy enstitülerindeki eğitim programları Türkiye’de çok partili hayata geçilmesinden etkilenmiştir.
- Köy enstitülerindeki eğitimin kalitesi o enstitüdeki öğretmen ve yöneticilerin işlerini doğru yapıp yapmamalarından etkilenmiştir.
- Köy enstitülerindeki eğitimin kalitesi Türkiye’deki siyasi değişimlerden ve siyasi iktidar savaşlarından etkilenmiştir.
- Köy enstitüleri üzerine yapılan eleştiriler köy enstitülerinin kapatılma sürecinde etkili olmuştur.
- Köy enstitülerinde okuyan çocukların “işçi” niteliğinde çalıştırılmasının yanlış olduğu yönünde çocuk hakları açısından yapılan eleştiriye katılmak olanaklı görünmemektedir. Burada söz konusu olan çalışma “yaşayarak öğrenme” olarak adlandırılan bir eğitim modeli gereği ders uygulamaları niteliğinde olup, yapılan işler çocukların bizzat kendi hayatlarına yansıyan ve onların hayatına katkıda bulunan ders etkinlikleridir. Ayrıca köy enstitülerinin köylünün bilinçlenmesinin önlenmesi niyetiyle ve dolayısıyla siyasi amaçla kapatıldığı, söz konusu eleştirinin de bu yaklaşıma gerekçe olarak kullanılmak istendiği söylenebilir. Bu doğrultuda köy enstitülerinin eğitim amacıyla kurulan ve ağırlıklı olarak siyasi nedenlerle kapatılan kurumlar olduğu düşünülebilir.
- Köy enstitülerinde okuma eylemine bu doğrultuda kitap ve kütüphaneye çok önem verildiği görülmektedir.
- Köy enstitülerinin bir okul olarak sınıf kitaplıkları ve sınıflardan bağımsız kütüphaneleri bulunmaktadır. Ayrıca öğrenciler kendilerine ait kitaplar temin edip kendi özel kitaplıklarını da oluşturmuşlardır.
- Köy enstitüsü kütüphanelerinin öğrencilerin, öğretmenlerin ve halkın okuma kültürünün gelişmesinde olumlu etkisi olduğu söylenebilir.
- Köy enstitüsü kütüphanelerinin öğrencilerin, öğretmenlerin ve halkın okuma kültürünü geliştirmesinde enstitü yöneticileri büyük öneme sahiptir.
- Köy enstitülerinde ve buna bağlı olarak köy enstitüsü kütüphanelerinde günümüz kütüphanelerinden farklı olarak öğretmenlerin okuma kültürünün geliştirilmesine özel olarak vurgu yapıldığı görülmüştür.
- Köy enstitüsü kütüphanelerinin yönetmelik düzeyinde yasal dayanakları mevcuttur. Bu yasal dayanaklara göre ödünç verme işlemi, kütüphaneden kimin sorumlu olacağı gibi işler yürütülmüştür.
- Köy enstitüsü kütüphanelerinin kullanıcıları öğrenciler, öğretmenler ve halktan kişilerdir.

- Köy enstitüsü kütüphanelerinin koleksiyonu kaynakların türü, konusu açısından zengin sayılabilmekte olup öğrencilerin ve öğretmenlerin okuma kültürünün geliştirilmesinin yanında öğrencilerin eğitiminde başarılı olmasına da katkı sağlayacak nitelikte sayılabilir.
- Köy enstitüleri kütüphanelerinde Millî Eğitim Bakanlığının önerdiği kitaplarla çevirisini yaptırdığı klasikler, Türk yazarların eserleri, o zamanki yayınevlerinde bulunan kitaplar, enstitü müfredatı kapsamında dersler için gereken kitaplar doğrultusunda bir koleksiyon geliştirilme işleminin gerçekleştiği söylenebilir.
- Bir köy enstitüsünde henüz kütüphane yapılmadıysa yaparak eğitim anlayışı paralelinde kütüphanelerin öğrenciler, öğretmenler ve enstitü yetkililerince inşa edildiği bilinmektedir. Bu durum enstitülerde bulunan yaparak eğitim anlayışının kütüphane binalarının inşa edilme sürecine de yansıdığını göstermektedir.
- Köy enstitülerinin genel bütçesi içinden kütüphaneler için gereksinim duyulan kitap vb. temin edildiği görülmüştür. Bu doğrultuda enstitülerin genel bütçesinden kütüphane gereksinimlerinin karşılandığı düşünülebilir. Bu durum günümüzde okul kütüphanelerinde de görülmektedir. Yani günümüzde okul kütüphanelerinin gereksinimleri de okulların genel bütçesi içinden karşılanmaktadır. Günümüzde okul kütüphanelerinin kendine özel bütçesinin olmaması sorununun çözülmesi gerekmektedir.
- Köy enstitülerinin kütüphanelerinin personeli enstitülerin öğretmenleri, öğrencileri ve kitaplık kolu üyeleri ile kitaplık memuru denilen kişilerden oluşabilmektedir. Bu kişilerin o devrin kütüphanecilik kurslarına katılmış kişiler olup olmadığı bilinmemektedir. Diğer yandan köy enstitülerinin var olduğu dönemde Türkiye’deki üniversitelerde bilgi ve belge yönetimi (eski adıyla kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon) bölümünün olmadığı bilinmektedir. Bu doğrultuda köy enstitüsü kütüphanelerinin personelinin nitelikli olmadığı söylenebilir. Ancak devrin şartları gereği bu doğal karşılanmalıdır.
- Köy enstitülerinde okuma kültürüne, kütüphaneye verilen derin önemin günümüzde de verilmeye devam etmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Afacan, A.F. (1993). Talip Apaydın: Bir sancının varlığında direnen yazar. *Öğretmen Dünyası*, 14(168), 29-30.
- Aktan, M. A. (1991). *Canlandırıcı eğitim yolunda*. Serdar Ofset.
- Akyüz, Y. (1999). *Türk eğitim tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. (Gözden geçirilmiş, genişletilmiş 7. baskı). Alfa Yayınları.
- Almalı, S. (2018). *Ortaokul 8. sınıflar basit makineler ünitesine köy enstitüleri örneklerinin yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2017). Belgelerle Türk kütüphanecilik tarihi (1938-1960): Retrospektif bir değerlendirme (1). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1), 49-70. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/35347/425381>
- Anık, M. (2006). Bir modernleş (tir) me projesi olarak köy enstitüleri. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 20, 279-309. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/divan/issue/25949/273380>
- Apaydın, T. (1990a). Köy enstitülerinde müzik eğitimi. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 256-258) içinde. Eğit-Der Yayınları.
- Apaydın, T. (1990b). *Köy enstitüsü yılları*. Çağdaş Yayınları.
- Apaydın, T. (1995). Köy enstitülerinde kitap. (Yay. Haz. H. S. Keseroğlu). *Köy enstitülerinde kitap, kitaplık ve okuma* (ss. 27-30) içinde. Türk Kütüphaneciler Demeği İstanbul Şubesi Yayınları.
- Arıkan, S. (1950). *Köy enstitüleri ve köy öğretmeni anket cevapları*. Öğretmen Dergisi Yayınları.
- Arman, H. (2016). *Piramidin tabanı: Köy enstitüleri ve Tonguç 1-2 anılar*. Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: Köy enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (35-36), 267-281. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankuayd/issue/1852/22568>
- Başgöz, İ., (1995). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başaran, M. (1974). *Tonguç yolu, köy enstitüleri, devrimci eğitim*. Varlık Yayınları.
- Başaran, M. (1995). Köy enstitülerinde kitap ve kitaplık. (Yay. Haz. H. S. Keseroğlu). *Köy enstitülerinde kitap, kitaplık ve okuma* (ss. 31-37) içinde. Türk Kütüphaneciler Demeği İstanbul Şubesi Yayınları.
- Başaran, M. (2010). *Özgürleşme eylemi köy enstitüleri*. (6. baskı). Cumhuriyet Kitapları.
- Binbaşoğlu, C. (1993). *Çağdaş eğitim ve köy enstitüleri: Tarihsel bir çerçeve*. Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- Baysal, A. (1990). Sağlık programı. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 252-255) içinde. Eğit-Der Yayınları.

- Boybeyi, S. (2002). *1946- 1950 arası siyasal hayatta ve basında köy enstitüleri: Vatan, Ulus ve Cumhuriyet gazetelerinde* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Candoğan, G. /1990). *İvriz Köy Enstitüsündeki öğrencilik yıllarım*. Sebat Ofset.
- Cihangir, M. (1990). Köy enstitülerinde fen ve doğa bilimleri öğretimi. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 249-251) içinde. Eğit-Der Yayınları.
- Çağlayan, E. (2006). Köy enstitülerinin açılması ve Dicle Köy Enstitüsü. *Journal of Turkish Studies*, 9(1), 119-132. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6428>
- Çakın, İ. (1986). Kütüphanenin toplumsal konumu ve işlevleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 35(1), 8-16. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1337>
- Çakmak, F. (2019). Köy enstitüleri bünyesinde “yaşayarak ve üreterek” eğitim. (Haz. A. Ö. Türen). *Köy enstitüleri dosyası Türk rönesansı* (ss. 38-80) içinde. Destek Yayınları.
- Çetin, S. ve Kahya, A. (2017). Kırdada bir modernleşme projesi olarak köy enstitüleri: Aksu ve Gönen örnekleri üzerinden yeni bir anlamlandırma denemesi. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 34(1), 133-162. <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/50651>
- Çoban, A. (2011). Öğretmen yetiştirme politikası olarak köy enstitüleri örneğinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 449-458
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49052/625759>
- Demircan, C. (2007). Köy enstitüleri eğitim-öğretim programlarında çocuk edebiyatı. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8), 17-26.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47962/606821>
- Demirtaş, A. (1993). *Çağdaş eğitim ve köy enstitüleri*. Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu. (1942).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc023/kanuntbmmc023/kanuntbmmc02304274.pdf
- Ekmekçi, M. (1996). *Öksüz yamalığı: Köy enstitüleri*. Çağdaş Yayınları.
- Erçelebi, H. (1993). *Köy enstitülerinin çağdaş eğitim yönetimine katkıları*. Dikili Belediyesi Kültür Yayınları
- Erhat, A. (1961). Tonguç’un anayasa için yaptığı teklif. *Tonguç’a Kitap* (ss. 189-193) içinde. İmece Yayınları.
- Eronat, C. (1999). *Hasan Ali Yücel’in TBMM konuşmaları ve ilgili görüşmeler (Cilt 1)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/793ee6a7-f0c9-4e1a-81a7-317d01753953>
- Erkılıç, T. A. (2013). Eğitim felsefesi açısından köy enstitüleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 1-19. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/diclesosbed/issue/61616/920127>
- Ersoy, O. (1963). Gezici kütüphaneler 2. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 12(1-2), 31-42.
<http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1994/1965>
- Ervin, M. (2006). *Türk fotoğraf sanatının gelişim süreci içerisinde halkevleri ve köy enstitülerinin rolü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=fvsV19-qC-oUscKtD-cPhQ&no=508km1-vPI86tCDiGdDHCA>

- Esen, S. (2013). *Köy enstitüleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kilis 7 Aralık Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=yRJoL7lqYRlby-PxPwY_sg&no=oA2jvS2QvuZc0wit_Pj_rQ
- Eser, G. (2011). *Köy enstitülerinde bir öncü: özgün arşivi ışığında Göl Köy Enstitüsü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Eşme, İ. (2021). *Yarım kalan aydınlanma atılımı köy enstitüleri*. T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi.
- Eyüboğlu, S. (1999). *Köy enstitüleri üzerine*. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
- Eyüboğlu, S. (2001). Okur yazarlar ve köy enstitüleri. (Yay. Haz. M. Kepenek). *Basında köy enstitüleri (Cilt 2) 1944-1949* (ss. 290-299) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Fırtına, B. (2006). Köy enstitüleri ve usta öğretmenler. (Haz. Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Balıkesir Şubesi). *Savaştepe Köy Enstitülü yıllar* (ss. 160-168) içinde. Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları,
- Gedikoğlu, Ş. (1971). *Evreleri, getirdikleri ve yankalarıyla köy enstitüleri*. İş Matbaacılık.
- Günyol, V. (1995). Hasanoğlan Köy Enstitüsü ve Sabahattin Eyüboğlu. (Yay. Haz. H. S. Keseroğlu). *Köy Enstitülerinde Kitap, Kitaplık ve Okuma* (ss. 23-26) içinde. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları
- Güvercin, C. H., Aksu, M. ve Arda, B. (2004). Köy enstitüleri ve sağlık eğitimi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(2), 97-103. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/38938>
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012, 11 Ocak). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111.htm>
- Hasan Âli Yücel. (t.y.). *Atatürk Ansiklopedisi* içinde. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasan-ali-yucel-1897-1961/>
- Hekimoğlu, M. (1985, 13 Eylül). Ankara...Anka...: Bir söyleşi. *Cumhuriyet gazetesi*, 8.
- İleri, A. (2013). Bilgi toplumunda kütüphanecinin adı, kütüphanelerin tadı yok... *Türk Kütüphaneciliği*, 27(2), 401-402. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48832/622090>
- Kallımcı, A. R. (2019). Köy enstitülerinde tarih öğretimi. (Haz. A. Ö. Türen). *Köy enstitüleri dosyası Türk rönesansı* (ss. 101-107) içinde. Destek Yayınları.
- Kalyoncuoğlu, Z. (2010). Köy enstitülerinde Hasan Ali Yücel'in yeri. *Folklor/Edebiyat*, (64), 237-244. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fe/issue/26027/274124>
- Kaplan, M. (2002). *Aydınlanma devrimi ve köy enstitüleri*. T.C. Kültür Bakanlığı.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk dönemi eğitim seferberliği ve köy enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 172-194. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/473/3883>
- Kaptan, S. (1991). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Tekışık Web Ofset Tesisleri

- Karakul, Ö. (2019). Mimarlık ve güzel sanatlar fakültelerinde zanaat eğitimi için model olarak köy enstitüleri. *Köy enstitüleri felsefesini geleceğe taşımak* (ss. 273-286) içinde. Rating Academy Yayınları.
https://www.researchgate.net/publication/339999082_MIMARLIK_VE_GUZEL_SANATLAR_FAKULTELERINDE_ZANAAT_EGITIMI_ICIN_MODEL_OLARAK_KOY_ENSTITULERI
- Kartal, S. (2008). Toplum kalkınmasında farklı bir eğitim kurumu: Köy enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 23-36.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17386/181708>
- Kendi Yazlarıyla Tonguç (1961). *Tonguç’a Kitap* (ss. 13-133) içinde. İmece Yayınları.
- Kepek, M. (Yay. Haz.). (2001). *Basında köy enstitüleri (Cilt 2) 1944-1949*. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Keseroğlu, H. S. (1995). Köy Enstitülerinde kitap, kitaplık ve okuma (Yay. Haz. H. S. Keseroğlu). *Köy enstitülerinde kitap, kitaplık ve okuma* (ss. 7-16) içinde. Türk Kütüphaneciler Demeği İstanbul Şubesi Yayınları.
- Keseroğlu, H. S. (2005). Köy enstitülerinde okuma ve kütüphane. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1), 25-40.
<http://www.tk.org.tr/index.php/tk/article/view/20>
- Keseroğlu, H. S. (2010). Köy enstitülerine okuma ve kütüphane açısından bakmak. *Kuruluşunun 70. Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu: 14-17 Nisan 2010. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi*. (ss. .684-698) içinde. Kastamonu Üniversitesi.
- Keseroğlu, S. H. (2016). Okumak ve köy enstitüleri. *Eğitim Bilim Toplum*, 14(54), 67-82.
https://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/67_82-Okumak-ve-K%C3%B6y-Enstit%C3%BCleri.pdf
- Keseroğlu, H. S. (2023). *Köy enstitüleri ve kütüphaneleri* [Cumhuriyet’in 100. Yılında Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu’nda sunulan bildiri.].
<https://www.youtube.com/watch?v=A5U8uLB319w&t=1570s>
- Koç, N. (2007). *Türk kültür tarihi içinde köy enstitüleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Koç, O. (2019). Köy enstitülerinde kütüphanenin yeri. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (22), 164-173. <http://dx.doi.org/10.29228/TİDSAD.30867>
- Konur, T. (1990). Köy enstitülerinde tiyatro eğitimi. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (s. 259-270) içinde. Eğit-Der Yayınları.
- Koryürek, S. (1991). *İlkokulcu öğretmen gözüyle köy enstitüleri (Çifteler’in anılar demeti ve Fethiye köyünün kalkınması)*. Görkem Yayınları.
- Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı (2004). *Köy enstitüleri programları*. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı (2005). *Köy enstitüleri ile ilgili yönetmelik ve resmi yazılar*. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı. (2011). *Köy Enstitüleri Bülteni*, (26), 1-8.
<http://www.koyenstitulerivakfi.org.tr/?pnum=6&pt=B%C3%9CLTENLER>

Köy Enstitüleri Yıldönümü Kutlandı (1949, 24 Nisan). *Ulus gazetesi*.
<https://www.gastearsivi.com/gazete/ulus/1949-04-24/4>

Köy Enstitüleri Yönetmeliği. (1947). *Köy enstitüleriyle ilgili yönetmelik ve resmi yazılar* (ss. 102-168) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları [Köy Enstitüleri Yönetmeliği 1947’de yayımlanmış olsa da bu yönetmeliğe erişilen kaynak olan Köy enstitüleriyle ilgili yönetmelik ve resmi yazılar adlı kitap 2005’te yayımlanmıştır].

Kurtuluş, Y. (2001). *Köy enstitülerinde sanat eğitimi ve Tonguç*. Güldikeni Yayınları.

Kurtuluş, Y. (2002). Sanat eğitimi hareketi ve Tonguç. *Eğitim ve Bilim*, (123), 31-34.

<https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5170/1299>

Maarif Vekilliği. (1943). *Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu izahnamesi*. Maarif Matbaası.

Makal, M. (1987). *Zulüm makinası*. (2. basım). Başak Yayınları.

Makal, M. (1990). Köy enstitüleri için neler dediler. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 333-373) içinde. Eğit-Der Yayınları.

Makal, M. (1991). *Ağlatı*. Gerçek Sanat Yayınları.

Makal, M. (1995). Köy enstitülerinde okuma. (Yay. Haz. H. S. Keseroğlu). *Köy enstitülerinde kitap, kitaplık ve okuma* (ss. 38-52) içinde. Türk Kütüphaneciler Demeyi İstanbul Şubesi Yayınları.

Makal, M. (1996). Önsöz: Koyu karanlığa ışık. *Öksüz yamalıği* (ss. 5-7) içinde. Çağdaş Yayınları.

Meşe, E. (2017). Türk sağında köy enstitüleri algısı. *Asya Studies*, (1), 83-95.
<https://dergipark.org.tr/pub/asya/issue/31512/325548>

Milli Eğitim Bakanlığı. (1941). 6/975 Sayılı [689 Numaralı] Tamim. *Tebliğler Dergisi*, (136), 230-231. <https://dhgm.meb.gov.tr/www/2023/icerik/905>

Milli Eğitim Bakanlığı. (1947). 6/11907 Sayılı [1960 Numaralı] Genelge. *Tebliğler Dergisi*, (442), 20-21. <https://dhgm.meb.gov.tr/www/2023/icerik/899>

Milli Kütüphane. (2019). *Tarihçe*. <http://www.millikutuphane.gov.tr/page/Tarihce>

Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun. (1950).
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5632.pdf>

Oğuzkan, F. A. (1990). *Köy enstitüleri öğretim programları*. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 12-31) içinde. Eğit-Der Yayınları.

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2001, 22 Ağustos).
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/08/20010822.htm#7>

Okuturlar, Ş. (2001). Köy enstitülerinde sınıf kitaplıklarının kurulması münasebetiyle. (Yay. Haz. M. Kepenek). *Basında köy enstitüleri (Cilt 2) 1944-1949*. (ss. 460-464) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Ortaş, İ. (2005, 4 Haziran). Ülkemizin kaçırdığı en büyük eğitim projesi: köy enstitüleri. *PİVOLKA*, (17), 3-5.
https://web.archive.org/web/20210303175320/https://elyadal.org/pivolka/17/PiVOLKA_17_01.pdf

Öğüş, İ. (1990). Köy enstitüleri ve eğitim anlayışı. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 143-150) içinde. Eğit-Der Yayınları.

- Önen, E. (1993, Nisan.). Köy enstitüleri ve toplum kalkınması. *Abece Eğitim Kültür ve Sanat Dergisi*, (80), 1-3.
- Özkucur, A. (2013). *Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü*. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Öztürk, İ. (1990). Köy enstitülerinde yabancı dil eğitimi. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 271-272) içinde. Eğit-Der Yayınları.
- Özyüksel Ersil, G. (2007). *Cumhuriyet devrimimizin özgün eğitim kurumları köy enstitülerinde müzik eğitimi ve günümüze yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Saydur, M. ve Yılmaz, H. T. (1994). *Bir Tonguç okulu Gököy Enstitüsü*. Görkem Yayınları.
- Sefercioğlu, N. (1983). Yasa dayanağı açısından üniversite kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(2), 73-78. https://www.researchgate.net/publication/47333100_Yasa_Dayanagi_Acisindan_Universite_Kutuphaneleri
- Şeren, M. (2008). Köye öğretmen yetiştirme yönüyle köy enstitüleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6748/90734>
- Şimşek, İ. (1995). İvriz köy enstitüsünde kitaplık ve kitap okuma üzerine anılar. (Yay. Haz. H. S. Keseroğlu). *Köy enstitülerinde kitap, kitaplık ve okuma* (ss. 53-55) içinde. Türk Kütüphaneciler Demeği İstanbul Şubesi Yayınları.
- Tan, O. (2010). *Köy enstitülerinde demokrasi eğitimi ve liderlik: Nitel bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=vY3CjO3saC79WZXXO7rCUQ&n o=hrbIW2Bbi06cf8a23XXJg>
- Taşkın, Z. (2011). İlkçağ uygarlıklarında kitap ve kütüphane: Efes Celsus Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(1), 86-96. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/575/570>
- Taşkaya, S. M. ve Akbaşlı, S. (2008). Okuma yazma öğretiminde köy enstitülerinin yeri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 14-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17386/181707>
- Tonguç, E. (1970). *Devrim açısından köy enstitüleri ve Tonguç* (1. basım). Ant Yayınları. https://www.academia.edu/37546147/Devrim_a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan_K%C3%B6y_Enstit%C3%BCleri_ve_Tongu%C3%A7_Engin_Tongu%C3%A7
- Tonguç, E. (2009). *Bir eğitim devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç, yaşamı, öğretisi, eylemi* (5. basım). Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (1976). *Mektuplarla köy enstitüsü yılları*. Çağdaş Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (2004). *İlköğretim kavramı* (1. basım). Piramit Yayıncılık (1946 yılında özgün hali yayımlanan eser).
- Tonguç, İ. H., (2019). *Canlandırılacak köy* (2. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Toprak, G. N. (2008). *Cumhuriyetin ilk döneminde Türk eğitim sistemi ve köy enstitüleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Tuna, S. (2009). Köy enstitülerinde kadın olmak. *FE: Feminist Eleştiri Dergisi*, 1(1), 20-29. Köy Enstitüleri'nde kadın olmak – FeDergi (ankara.edu.tr)
- Tunç, A. Z. (2009). Köy enstitülerinde sanat eğitimi ve dönemin yöneticilerinin sanata yaklaşımları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 30-34. <https://dergipark.org.tr/pub/deubefd/issue/25438/268403>
- Turhan, M. (1962). Köy enstitüleri masalı. (Haz. Y. Hacaloğlu). *Neden köy enstitüleri değil...* (ss. 5-10) içinde. Toprak Yayınları.
- Türen, A. Ö. (2019). Köy enstitülerinin kapatılması. (Haz. A. Ö. Türen). *Köy enstitüleri dosyası Türk rönesansı* (ss. 118-149) içinde. Destek Yayınları.
- Türkoğlu, P. (1997). *Tonguç ve enstitüleri*. Yapı ve Kredi Yayınları.
- Uygur, A. (1966). Köy enstitülerinin içyüzü. *Köy enstitüleri ve Koç Federasyonu -içyüzleri-* (ss. 125-157) içinde. Ayyıldız Matbaası A. Ş.
- 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu. (1940). *Resmi Gazete* (Sayı: 4491). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4491.pdf>
- Ülkü, C. (2008). Sanat eğitimi, sanat ve köy enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 37-45. <https://dergipark.org.tr/pub/mersinefd/issue/17386/181709>
- 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname. (2018, 9 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 30473). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3.htm>
- Yalçın, O. (1983). *Bir eğitimcinin anıları*. Ya Ba Yayınları.
- Yavuz, İ. (2001). Arifiye Köy Enstitüsünde okuma. (Yay. Haz. M. Kepenek). *Basında köy enstitüleri (Cilt 2) 1944-1949* (ss. 102-104) içinde. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Yetkin, Ç. (2003). *Karşıdevrim 1945-1950*. Otopsi Yayınları.
- Yılmaz, E. (2015). Eğitimde okul kütüphaneleri: Türkiye'de durum. *Milli Eğitim Dergisi*, (208), 259-286. <https://dergipark.org.tr/pub/milliegitim/issue/36142/406098>
- Yücel Gier, G. ve Kocabaş, K. (Yay Haz.). (2003). *Köy enstitüleri ve yeni arayışlar: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği 2002 yılı etkinlikleri*. Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Yayınları.
- Yücel, H. Â. (1993). *Milli eğitimle ilgili söylev ve demeçler*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, T. (1990). Köy enstitülerinde tarımsal çalışmalar. *Kuruluşunun 50. yılında köy enstitüleri* (ss. 12-31) içinde. Eğitim-Der Yayınları.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (t.y.). *Bilgi ve belge yönetimi programı bulunan tüm üniversiteler*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10021>
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007)*. <https://www.yok.gov.tr/yayinlar/yayinlarimiz>